

KAS ANTROPOSOFIJAI IR SAKĀMS
PAR CILVĒKA DZĪVI, NĀVI UN
NEMIRSTĪBU

Rudolf Steiner, Was hat die Geisteswissenschaft über Leben, Tod und Unsterblichkeit der menschlichen Seele zu sagen, ein öffentlicher Vortrag am 8. April 1914 in Wien; aus GA153.

Johannes Hemleben, Kapitel "Die Anthroposophie Rudolf Steiners" aus "Jenseits", Rohwolt, 1975.

Gunhild Kačer, "Die Bedeutung des Leichnams für Mensch und Erde", "Mitteilungen aus der anthroposophischen Arbeit in Deutschland" IV/2000.

Rudolf Steiner, Der menschliche Leichnam als Ferment für die Erde.

Siegfried Seibold, Der Sinn des frühen und späten Abschieds von der Erde.

Judith Kischnik "Zu den Verstorbenen lesen kann die Welt verändern", "Info 3", 4/1997

R.Steiner, Meditation für Verstorbene.

Tulkojums no vācu valodas
Jūlija Dobrovoļska
www.aplis.lv

SATURS:

Rūdolfs Šteiners
KAS GARAZINĀTNEI SAKĀMS
PAR CILVĒKA DVĒSELES
DZĪVI, NĀVI UN NEMIRSTĪBU

5

Johanness Hemlēbens
VIŅPASAULE

35

Gundhilde Kačere
LĪKA NOZĪME CILVĒKAM UN ZEMEI

55

Rūdolfs Šteiners
CILVĒKA LĪĶIS KĀ ZEMES FERMENTS

73

Zigfrīds Zeibolds
AGRĀS UN VĒLĀS
ATVADĪŠANĀS NO ZEMES JĒGA

76

Džudīte Kišņika
PRIEKŠĀ LASĪŠANA MIRUŠAJIEM
VAR IZMAINĪT PASAULI

79

Rūdolfs Šteiners
MEDITĀCIJA PAR MIRUŠAJIEM

85

Rūdolfs Šteiners

**KAS GARAZINĀTNEI IR SAKĀMS
PAR CILVĒKA DVĒSELES
DZĪVI, NĀVI UN NEMIRSTĪBU**

Atklātā lekcija, 1914. gada 8. aprīlī Vīnē

Ja jau noteiktā ziņā grūti ir runāt par garazinātnes pamatiem tā, kā tas ir noticis aizvakara lekcijā, tad jāsaka, ka sniegt ziņojumus par to pētījumu rezultātiem, par kuriem būs runa šodienas lekcijā, ņemot vērā mūsdienu cilvēku domāšanas veidu un ieradumus, ir visai pārdrošs pasākums. Ja jau no tā, kas tika pateikts aizvakar, izejot no šī domāšanas veida un šiem domāšanas ieradumiem, dažas lietas tika uztvertas kā paradoksālas, tad ir saprotams, ka no šāda redzespunkta tajā, kas tiks pateikts šodien, pavisam noteikti nebūs viegli atzīt nopietno pētījumu rezultātus. Visdrīzāk visai plašās mūsdienu cilvēku aprindās valdīs nosliece redzēt tajā kāda dīvaiņa fantāzijas izvirdumu. Tas ir jāapzinās runājot par šādām lietām; jāapzinās, ka viss tas, kas kādreiz pāriet vispārējā apziņā, pat daudz kas no tā, kas vēlāk kļūst pats par sevi saprotams, laikā, kad tas parādās pirmo reizi, liekas kaut kas paradoksāls, kaut kas fantastisks. To es gribēju pateikt pirms sākt priekšlasījumu, lai parādītu, cik ļoti garazinātnieks apzinās, ko cilvēki visai saprotamā kārtā var izjust, klausoties viņa ziņojumus par

pētījumu rezultātiem, kas mūsdienās izklausās visai paradoksāli.

Pirms es sāku runāt par šiem pētījumiem, es gribētu dažos vārdos raksturot gara pētnieka dvēseles pamatnoskaņojumu. Šis noskaņojums ir pavisam citāds salīdzinājumā ar to, kas valda kādas citas jomas pētnieka dvēselē. Kamēr cilvēkam attiecībā uz ārējo dzīvi un zināšanām par to, kā arī attiecībā pret parasto zinātni mūsdienās ir visai pamatota sajūta, ka viņā pašā ir izziņas spēki, kas viņam tikai, tā teikt, jāiedarbina, lai varētu spriest par visu to, ko piedāvā pati daba un tās pētnieki; kamēr šo pētījumu gaitā cilvēks vērs visas savas pūles uz to, lai vērotu lietas un ar prātu izzinātu to likumus, tad gara pētnieka noskaņojums attiecībā pret patiesību, kā arī pret izziņas motīviem ir tomēr pavisam citāds.

Iedziļinoties šajā gara pētniecībā, cilvēks arvien vairāk izjūt nepieciešamību visu dvēseles darbu, visus tās pūliņus vērst vispirms uz sagatavošanos, un viņā arvien nostiprinās sajūta: Ja tu vēlies tuvoties kādai patiesībai vienā vai citā jomā, tad būtībā tev gribētos arvien vēl nogaidīt, arvien tālāk gatavoties, jo tu apzinies, ka, jo vairāk centieni un darba tiks ieguldīts šajā sagatavošanā pirms uzsākt pētījumus, jo vairāk tu būsi nobriedis patiesības saņemšanai. Patiesības saņemšana ir būtisks garazinātnes elements. Šis noskaņojums pārņem dvēseli tik spēcīgi, ka cilvēks godbijīgi kavējas pirms tuvoties lietām un, kas attiecas uz svarīgiem, būtiskiem garapētniecības rezultātiem, labāk nogaida nekā ļauj tiem ienākt savā apziņā par agru. Tas

nosaka pavisam noteiktu noskaņojumu pašā gara pētniekā, proti, tādu noskaņojumu, kas pamazām caurstrāvo visu to darbu, par kuru aizvakar tika runāts kā par iekšējo dvēseles darbu, kas sastāv no vingrinājumiem, proti, par godbijības noskaņojumu patiesības priekšā. Pateicis to sākumā, es gribētu tagad vienkārši sākt izklāstīt to, kas ir sakāms par svarīgu, nozīmīgu un ikvienai dvēselei tik tuvu tēmu.

Tie nebūt nav sliktākie mūsdienu cilvēki, kuri aizvien vēl turas pie viedokļa, ka ticamās patiesības ir kaut kas cits nekā zināmās patiesības, un kuri domā, ka visi priekšstati par to, kas atrodas ārpus dzimšanas un nāves robežām, ir tikai ticības, nevis stingras zinātnes lieta. Tieši šis krasais sadalījums starp ticību un izziņu tiks atcelts pateicoties garazinātnei. Īstenībā mūsdienu cilvēks tomēr jūtas saskaņā ar to, kas gara pētniekam ir sakāms par pēcnāves dzīvi tādā ziņā, kā, piemēram, Lesings savā īsi pirms nāves sacerētajā rakstā **“Cilvēku dzimtas audzināšana”** iztīrā vienu no galvenām garīgām patiesībām. Lesings nebaidās pateikt, ka uzskatam par atkārtotajām Zemes dzīvēm nav jābūt maldīgam tādēļ vien, ka cilvēku dzimta turējās pie tā, pirms zinātnieku un filosofu aizspriedumi kā ar biezu plīvuru aizklāja visu, ko cilvēce zināja par nāves otro pusi. Tādejādi tieši studējot garazinātnei cilvēks var justies saskaņā ar labākajām personībām. Te varētu minēt vēl daudzus citus izcilos domātājus, kuri ir ieguldījuši savus centienus cilvēces kultūras attīstībā.

Aizvakar tika pateikts, ka garīgās dzīves fenomeni un procesi var tikt pētīti tikai tad, kad cilvēks tik tiešām ir

nostiprinājis viņā snaudošās spējas, kad garīgo vingrinājumu rezultātā dvēsele rod iespēju izcelties no savas fiziski miesīgas daļas un pārdzīvot sevi atsevišķi no tās, kad cilvēks var pateikt: Es pārdzīvoju sevi kā dvēseliski garīgu būtni ārpus savas miesas, un mana miesa ar visu, kas tai pieder jutekliskajā pasaulē, atrodas manā priekšā, kā ārējs priekšmets atrodas mūsu priekšā jutekliskajā pasaulē. Jau tad, kad es pēdējo reizi noturēju šeit dažas atklātas lekcijas, es pievērsu uzmanību tam svarīgam brīdim, kas iestājas gara pētnieka dzīvē, kad viņš, pateicoties aizvakar minētajiem vingrinājumiem, patiešām ir tam nobriedis. Jūs atradīsiet šos vingrinājumus aprakstītus sīkāk manos darbos “Kā iegūst augstāko pasaulu atziņas?” un “Slepenzinātne”; šeit es gribu tikai norādīt uz šiem brīžiem. Kādā dienā (varētu teikt arī: kādā naktī) tas notiek. Tas var notikt tieši ikdienas gaitā vai nakts vidū, un, pareizi sagatavots, šis notikums neiztraucēs ne vienu, ne otru. Tas var notikt simts dažādos veidos. Es gribētu raksturot tikai tipiskas pazīmes, pēc kurām to vienmēr varēs atpazīt. Tas notiek tā, ka cilvēks, pamostoties no miega, zina: notiek kaut kas tāds, kas nav sapnis. Viņš ir izcelts no visa tā, kas saista viņu ar nomoda dzīvi. Vai arī taisni dienas laikā iestājas brīdis, kad cilvēka priekšstats, viņa apziņā ienāk kaut kas pavisam cits. Tas vienmēr būs līdzīgs tam, ko es tagad attēlošu iespējami konkrēti. Šis satricinošais notikums izraisa cilvēkā sajūtu: ‘Tagad tu it kā atrodi mājā, kurā ir iespēris zibens. Tava apkārtne izšķīst kā māja, kurā iespēra zibens, un šis zibens iziet tev cauri.’ Cilvēks jūt visu, ar ko viņš ir

saistīts, kā atdalītu no sevis, pateicoties dabas spēkiem. Tas ir ārkārtīgi dziļi satricinošs pārdzīvojums.

Kopš šāda vai līdzīga brīža cilvēks zina, ko nozīmē pārdzīvot sevi dvēselē ārpus savas miesas. Visu laiku garapētnieki šī pārdzīvojuma apzīmēšanai ir lietojuši vienu izteicienu, kas tiem, kuri pazīst šo pārdzīvojumu, liekas precīzi tam atbilstošs. Visos laikos jau ir bijusi gara pētniecība, kas tika piekopta dažādām kultūrām atbilstošā veidā. Mūsdienu gara pētniecības veids atbilst modernās dabas pētniecības sasniegumiem, taču tas, kas ar to tiek sasniegts, tika iegūts arī ar citām metodēm, kādas bija iespējams pielietot vienas vai citas kultūras kontekstā. Tātad visu laiku gara pētnieki ir formulējuši savu garīgās pasaules pārdzīvojumu sekojoši: "Kā cilvēks tu esi nonācis pie nāves vārtiem". Patiesībā tas, ko var iedomāties kā nāves pārdzīvojumu, nav reāla nāve, jo gara pētnieks taču atgriežas atpakaļ savā miesā, un tomēr viss, ko viņš pārdzīvo, ir tā tēls, kas patiešām notiek, kad cilvēks iziet cauri nāves vārtiem, kad viņa fiziskā dzīve pārtrūkst un sākas pēcnāves dzīve. Tam, kurš vēlas saprast, kā garapētnieks nonāk līdz tam, par ko te ir runa, jāņem vērā, ka, pateicoties cītīgai dvēseles sagatavošanai, viņš spēj uztvert pavisam citādi nekā ar ārējām maņām, viņš patiešām var ielūkoties tajās esamības sfērās, par kurām mēs taisāmies runāt.

Pirmo, pie kā garapētnieks nonāk, pārvarējis to brīdi, kad viņš stāv pie nāves vārtiem, varētu apzīmēt šādi: cilvēks nokļūst viņpus cilvēciskās atmiņas. Cilvēciskās atmiņas, atceršanās spēks ir kaut kas tāds, kas dzīvo mūsu dvēselē

noteiktā ziņā kā sākotnējs garīgs spēks. Mūsdienās to atzīst pat pētnieki filosofijas jomā. Tik spīdošus panākumus guvušais franču pētnieks Bergsons saskata cilvēka atmiņā – spējā atcerēties un atcerēto saglabāt – gluži garīgu procesu. Kad dabaszinātnes aizspriedumi tiks pārvarēti, cilvēki sapratīs, ka jau mūsu atmiņas krājumos atklājas kas tāds, kas ir pārejas sākums tīri garīgi dvēseliskā jomā. Novirzot savus priekšstatus atmiņā, mēs saglabājam tos savā dvēselē pašus par sevi nevis ar ārējo priekšstatu starpniecību. Tikko pateiktā dabaszinātnisks atspēkojums atņemtu šobrīd pārāk daudz laika.

Tāpat kā parastajā dzīvē mēs uztveram atmiņu tēlus, kas ceļas no mūsu dvēseles krātuves un kas kā tādi nesatur sevī neko, kas varētu pavedināt mūs nodēvēt tos par halucinācijām, tā gara pētnieka dvēseles priekšā parādās garīgas norises un garīgi fakti, tikai tagad nevis no dvēseles krājumiem, bet no garīgajām pasaulēm. Un tad cilvēks ievēro, ka aiz tā, ko mēs saucam par atmiņas krājumiem, cilvēka dvēsele var pārdzīvot vēl kaut ko citu. Tad gara pētnieks it kā redz sekojošo un var sev teikt: ‘Tagad tu ar savu dvēseli esi izgājis no miesas. Tagad tu vari kārtīgi pārraudzīt to, ko esi apguvis jutekliskajā pasaulē, proti, savas atmiņas, kuras gan kā ar plīvuru aizsedz to, kas vienmēr atrodas dvēselē.’ Jā gan, šajās cilvēka dvēseles dziļēs ir kāds garīgi-dvēselisks saturs, kas dzīvo tajā vienmēr, bet atmiņas pārklāj šo zemapziņā esošo garīgi-dvēselisko saturu. Gara pētniekam paceļoties garīgi-dvēseliskajā jomā, ir gan viņa atmiņas; tās stiepjas aiz viņa garīgi-dvēseliskās būtnes, gribētos teikt,

līdzīgi komētas astei, taču viņš var skatīties tām cauri uz kaut ko tādu, ko varētu nosaukt par augstākas kārtas spēkiem nekā tie, kuri glabā mūsu atmiņas. Ja šis teiciens nebūtu tik nobružāts, tad es teiktu, ka cilvēks paceļas no atmiņas pie **pāratmiņas**, bet ir jau grūti atrast pareizus apzīmējumus dažām lietām. Pamazām cilvēks ieiet jomā, kas aizvakar tika nosaukta par imaginatīvo priekšstatu jomu. Kamēr attiecībā uz atmiņu cilvēkam vienmēr ir sajūta, ka tēli paši uzpeld viņā, nostājas viņa priekšā, viņam pašam paliekot pasīvam, tad tagad viņš ienirst lietu iekšienē un viņam, atrazdamies tur, jāizrāda aktivitāte. Viņam jāņem dalība pāratmiņas satura, kas tiecas augšup, pacelšanā. Bet tad cilvēks arī zina, ka tas, ko viņš tur aiz atmiņām, bija tur vienmēr, ka tas tikai bija pārklāts ar atmiņas tēliem. Un viņš zina, ka tas, kas tur spraucas cauri atmiņām, ir kaut kas tāds, kas pats strādā pie mūsu fiziskā organisma, kas aktīvi darbojas pie tā veidošanas.

Cilvēks izdara vēl kādu citu atklājumu, un tas ir ārkārtīgi svarīgi attiecību izpratnei starp gara pētniecību un dabas pētniecību. Dabas pētnieki saka: "Viss, ko cilvēki runā, domā un grib, ir saistīts ar nervu sistēmas procesiem." Tā ir taisnība, taču ar viņu rīcībā esošajiem līdzekļiem nekādi nevar izdibināt, **kādā veidā** dvēseles dzīve ir saistīta ar nervu sistēmu. Gara pētniekam jāieiet daudz dziļākajos dvēseles dzīves pamatos. Tad viņš ievēro: jā gan, kas attiecas uz parasto ikdienas domāšanu jeb priekšstatu veidošanas veidu, tad ir viscaur pareizi, ka visas domas, ko mēs veidojam, ir saistītas, piemēram, ar smadzenēm. Bet

kā? Tas notiek tā, ka dziļākais dvēseliskais elements, par kuru parastā apziņa neko nezina, vispirms apstrādā noteiktu smadzeņu daļu; tas sūta savu darbaspēku maņās un smadzenēs. Pateicoties tam, ka šis zemapziņā mītošais dvēseles elements apstrādā nervu sistēmu, tā kļūst par spoguļi, un tas, kas parādās parastajā dzīvē, ir dvēseliski-garīgā satura spoguļattēls. Līdzīgi tam, kā, tuvojoties spogulim, jūs neredzētu un nesajustu sevi, bet gan ieraudzītu tikai savu spoguļattēlu, tieši tāpat jūs izturaties attiecībā pret saviem ikdienas priekšstatiem, savām jūtām un gribas izpausmēm. Vispirms darbojas dziļākais dvēseles elements, un, pateicoties tam, ko tas izstrādā, kaut kas var tikt uztverts. Tā dvēseliski garīgie spēki apstrādā aci un izsauc tajā noteiktus procesus. Tad acs atspoguļo atpakaļ dvēseliski garīgajā jomā to, ko mēs, piemēram, saucam par krāsām. Tātad, ķermenī strādā dziļākais dvēseliski-garīgais elements. Gara pētniecība ļaus cilvēkiem apjaust, ka tie esam mēs paši, kas dzīvo mūsu priekšstatos, un ar mūsu pašu dziļāko būtību sagatavojam savu ķermeni tādējādi, ka tas kļūst par atspoguļošanas aparātu.

Brīdī, kad mūsu priekšstati kļūst par atmiņu ainām, jānorisinās vēl kaut kam. Lai priekšstati nešaudītos mūsos līdzīgi sapņiem, bet gan kļūtu par atmiņām, ir nepieciešams pielietot uzmanību. Uz visa tā, kam jāklūst par atmiņām, kam jāpaliek dvēselē, mums jākoncentrējas ilgāk nekā uz kāda cita priekšstatu tēla. Priekšstats par kādu krāsu nepaliktu mūsu atmiņā, ja mēs uz to paraudzītos tikai īsu brīdi. Raugoties uz to ilgstošāk, mēs apelējam pie spēka, kas

patur to mūsu dvēselē kā atmiņas. Mēs nobīdām mūsu dvēseles darbību dziļākajā kārtā. Šo dziļāko dvēseles kārtu gara pētniecība sauc par smalko ēterisko miesu, kaut arī vārds “ēteriska” nav visai apmierinošs. Katrā ziņā šeit tas netiek lietots nozīmē, kādu ar to parasti saista ķīmiķi. Šī ēteriskā miesa ir garīga dabas miesa.

Bet mūsu dvēsele darbojas ne tikai veidojot šīs atmiņu ainas; dzīvē starp piedzimšanu un nāvi tā ieņem sevī vēl daudz ko citu. Un tad gara pētniecība atklāj kaut ko īpatnēju, proti, ka mūsu atmiņas paliek par priekšstatiem tikai tādēļ, ka ētermiesa notur tās sevī, neļaujot tām nolaisties fiziskajā miesā. Ja tās tiktu ielaistas fiziskajā miesā un sāktu tur darboties, tad tās pārietu fiziskās miesas dzīvības spēkos un caurorganizētu to. Pateicoties tam, ka mēs ļaujam saviem priekšstatiem palikt par priekšstatiem, mēs tos arī saņemam kā apveltītus ar priekšstatu raksturu. Tie var palikt par priekšstatiem. Bet dvēsele attīsta dzīvē vēl daudz stiprākus spēkus nekā tie, kas veido atmiņas, un tie nu arī vispirms tiek saglabāti dvēselē, taču paliek kā tāda pāratmiņa aiz parasto atmiņu summas. Tās ir mūsos. Lūk, ko pārdzīvo gara pētnieks, kad raugās cauri atmiņas tēliem uz pāratmiņas bagātību. Viņš zina: ‘Manā dvēselē dzīvo kaut kas tāds, kas nevar iedarboties uz fizisko miesu, kas tagad, starp piedzimšanu un nāvi, neizpaužas manas fiziskās miesas aktivitātē. Tur ir kaut kas tāds, kas nepaliek par priekšstatu un tomēr nekļūst par organiski darbīgo spēku.’ Gara pētnieks pārdzīvo to būdams ārpus savas miesas. Taču vienlaikus viņš pārdzīvo vēl ko citu. To var

izteikt šādi: 'Jā gan, es pārdzīvoju savā dvēselē ko tādu, kas tajā ir, bet kas noteiktā ziņā nevar tikt pielietots tādēļ, ka tas netiek ķermenī, kas ir izveidots kopš piedzimšanas vai, teiksim, kopš ieņemšanas.' Un tagad, iedziļinoties tajā, uz ko es šeit esmu norādījis, viņš pārdzīvo to tādejādi, ka var to atpazīt, kā mēs atpazīstam dīgli, kas ir kādā augā. Augs attīstās par augli, kurā ir dīglis. Tam, kas ir auga dīglis, pašam šim augam nav nekādas nozīmes: tas nevar izvērst savus spēkus šajā augā, un tomēr tas atrodas tajā; tā ir sagatave nākamā gada augam. Tātad, nolaižoties savas dvēseles dziļumos, gara pētnieks satiek dvēseles dīgli, kas ir izveidots starp piedzimšanu un nāvi, taču šajā dzīvē neatraisa savus spēkus. Tas iegrimst dvēselē un guļ tur gatavs nākamajai dzīvei, tāpat kā auga auglī ir gatavs dīglis nākamajam augam, kas nevarētu attīstīties bez iepriekšējā auga.

Ja cilvēks prot šādā veidā nokļūt garīgi dvēseliskajā jomā, viņš nonāk pie atziņas par atkārtotām Zemes dzīvēm. Svarīgi ir tikai, lai gara pētnieks nepazaudētu no savas uzmanības loka sekojošo: 'Šis pārdzīvojums var būt tikai tāds, ka tev tajā arvien jāapzinās paša aktivitāte', jo, ja viņš to neapzinās, tad uztvertais kļūst par parastu halucināciju vai par parastas fantāzijas radījumu. Maldās tas, kurš iebilst: 'Kā gan gara pētnieks var zināt, ka tas, ko viņš redz, nav halucinācija?' Ja gara pētnieka attieksme pret to, ko viņš raksturotā veidā pārdzīvo, līdzinātos slimīgas dvēseles attieksmei pret savām halucinācijām, tad šis iebildums būtu pilnīgi attaisnots, taču halucinācijā cilvēks nepiedalās

apzināti, viņš to neizprot. Un tieši to gara pētnieks mācās sagatavošanās posmā, proti, atšķirt to, kas ir tikai ārpasaulē reminiscences un pret ko viņš var izturēties tikai pasīvi, no tā, ko viņš atpazīst, kā mēs atpazīstam kādu burtu vai vārdu, zinot, ka tas, ko mēs redzam uz papīra, nozīmē ne tikai pašu burtu, bet vēl kaut ko citu. Gara pētnieks neapietas ar to, ko redz savu pētījumu gaitā, tā, kā apietas halucinējošais ar savām halucinācijām, bet gan tādējādi, ka to var salīdzināt ar garīgo lasīšanu kādā imaginatīvajā rakstā, kas parādās viņa priekšā. Tikai tad, kad cilvēks iemācās ar paša aktivitāti nostādīto savas dvēseles priekšā pielietot tā, ka dzīvo tajā kā kāda raksta elementos, kurus viņš neuztver kā pašus par sevi kaut ko nozīmējošus; tikai tad, kad cilvēks brīvi paceļas pie tā, kas tur parādās dvēseles priekšā, viņš var patiešām nokļūt tik tālu, lai raudzītu garīgās pasaules norises un būtnes. Cilvēks iedzīvojas dvēseles elementā, kas nav identisks ar miesu, un līdz ar to nokļūst jomā, par kuru var teikt, ka tai piemīt nemirstība.

Garazinātne nav vis spekulatīvu fantāziju summa, kas rodas pārdomu rezultātā par nemirstības cēloņiem; tā rāda, kā var tikt pie pašas dvēseles, un, kas ir šī patiesā dvēsele. Tā it kā atklāj dvēseli, un tad izrādās, ka dvēsele nebūt nav ārējā miesīguma produkts, drīzāk šis ārējais miesīgums ir dvēseles produkts, jo, ja cilvēks, no vienas puses, atklāj sevī dvēseles dīgli, kuru viņš sajūt kā dīgli nākamai Zemes dzīvei, tad šajā atskārsnē viņš, no otras puses, pārdzīvo arī to, kas ir ienācis cilvēka miesīgi fiziskajā daļā, pirms viņš ir

uzsācis savu esamību kā fiziska būtne, sākot ar piedzimšanu vai ieņemšanu. Tad cilvēks pārdzīvo, ka gluži tāpat kā pati dvēsele telpiski, kā mēs to uztveram, sagatavo savas smadzenes, tā arī garīgi dvēseliskais elements, līdz kuram viņš ir ticis, pirms piedzimšanas vai ieņemšanas atradās garīgajā pasaulē un tajā ieguva spēku, lai savienotos ar to, kas ir dots fiziskajā materialitātē no tēva un mātes, lai to caurstrādotu un organizētu. Cilvēks pārdzīvo, ka viņš, ienākot pasaulē, nav vis tēva un mātes produkts, bet gan, ka garīgais elements saistās ar materiālo – garīgais, kas nāk no garīgajām pasaulēm, kur tas ir dzīvojis starp pēdējo nāvi un jaunu piedzimšanu. Un gara pētnieks, iepazīs to, kas ir aiz atmiņas, var iemācīties atpazīt arī to, kā dvēsele izturas tad, kad miesa vairs nekavē viņa garīgi dvēseliskās būtnes aktivitāti pēc tam, kad cilvēku ir pārņēmusi nāve. Kad cilvēku ir pārņēmusi nāve, dvēsele vispirms dzīvo – tas ir fakts, kas izriet no gara pētniecības – tajā, kas dzīves laikā nav kļuvis par fiziski miesīgu, proti, atmiņās.

Pirmajā laikā pēc nāves dvēseles priekšā izvēršas plaša atmiņu aina par visu, ko cilvēks ir pārdzīvojis laikā starp piedzimšanu un nāvi. Uzpeld arī visi tie notikumi, kas dzīvē tikuši aizmirsti. Šis pārdzīvojums ilgst tikai dažas dienas. Gara pētnieks var vērot šo pirmo pēcnāves pārdzīvojumu, jo viņš pazīst atmiņu dabu. Tad gara pētnieka apziņas saturs ir tas pats, kāds ir mirušā apziņas saturs, kad viņš ir izgājis cauri nāves vārtiem. Gara pētnieka priekšā šo domu saturs parādās arī tad, kad viņš ir ārpus miesas; tas parādās viņa priekšā kā vesela pasaule. Kā citādi mums apkārt ir

Saule, Mēness un zvaigznes, kā mums apkārt ir kalni un meži, tā gara pētnieka priekšā vispirms parādās noteikta aina (panorāma). Viņš var redzēt šo ainu un tajā darbojošos spēkus. Pieradis būdams ārpus ķermeņa aplūkot šīs lietas, cilvēks pamazām apgūst spēju patiešām apzināti pievērst skatienu tam, ko dvēsele izdzīvo pēc nāves. Vispirms tā ir atmiņu aina: it kā visas domas, kas ir sakrājušās atmiņā, izplešas, un aiz tām parādās kāds cits dvēseles spēks. Tagad šis spēks vairs nav miesas ierobežots. Pēc dažām dienām atmiņu aina izzūd.

Kā jau sākumā tika pateikts, ir nepieciešama zināma drosme, lai runātu par šīsdienu tēmu, taču, ja grib iedziļināties konkrētos jautājumos, bez tā nevar iztikt.

Es mēģināju attēlot, kas tiek pārdzīvots pēc nāves. Ir noskaidrojies, ka šī atskatīšanās uz domu tēliem turpinās ļoti individuāli – dažādiem cilvēkiem dažādi ilgi, un tomēr aptuveni var pateikt, ka tā turpinās tik ilgi, cik ilgi dzīves laikā cilvēkam pietiek spēka brīvi palikt nomodā, ja viņam kaut kas traucē iemigt. Tas dažādiem cilvēkiem ir dažādi. Šis iekšējais spēks, kas palīdz cilvēkam pretoties miegam, ir mēraukla tam, cik ilgi turpinās minētais atskats. Tad parādās kaut kas cits. Tajā, kas notiek tagad, cilvēks var iedziļināties tikai tad, ja viņš to pazīst arī pēc pārdzīvojumiem dzīves laikā būdams ārpus miesas. Taču ir grūti atrast vārdus, lai raksturotu šos pavisam cita veida dvēseles pārdzīvojumus nekā jutekliskie. Mūsu valoda taču ir piemērota jutekliskai pasaulei. To, kas ir ārpus jutekliskās pasaules, dvēsele pārdzīvo pavisam citādi. Ja kāds mēģina

ar pavisam parastiem mūsu valodas vārdiem aprakstīt to, kam valoda nav piemērota, tad viņš nevarēs, balstoties tieši uz dvēseles pārdzīvojumiem, aprakstīt to, ko gara pētnieks pārdzīvo ārpus miesas pēc atskata. Un tas ir tas, ko es tagad gribētu ietērt visai neveiklos vārdos: proti, tās nav nedz jūtas, nedz griba, bet gan kaut kas starp jūtām un gribu. Tādēļ es gribētu to nosaukt par jūtošo gribēšanu vai gribošo jušanu (*Ein fühlendes Wollen – ein wollendes Fühlen*).

Parastajā dzīvē cilvēkam šī dvēseles spēka nemaz nav. To pazīst gara pētnieks. Tas ir tā, it kā griba pārvietotos ar mums pasaulē un it kā šī griba nestu uz saviem spārniem vai uz savas straumes to, kas nāk mums pretī kā jūtas, it kā tās pastāvētu (darbības vārds no *Wesen*: būtne, būtība) ārpus mums un peldētu mums pretī uz gribas viļņiem. Ja citādi mēs esam pieraduši saņemt jūtas dvēselē kā kaut ko tādu, kas ir saaudzis ar mums, tad tagad jūtas tiek sajostas kā šūpošanās un viļņošanās uz gribas viļņiem, un tomēr mēs zinām, ka ar tām mēs izplatāmies pasaulē, ka tas, kas tur ārpusē pastāv kā gribošās jūtas, kas ir kā ārējās jutekliskās pasaules skaņu uztvere, ka tas ir caurstrāvots ar mūsu būtņi.

Taču tūlīt pēc atskata cilvēks to pārdzīvo tādējādi, ka vienīgā pasaule, ko viņš sākumā uztver, būtībā ir tā, no kuras viņš ir izgājis līdz ar nāvi. Kad atmiņu aina ir nobālējusi, dvēselē nostiprinās šīs gribas caurstrāvētās jūtas (*wollendes Fühlen*), bet tās pauž tikai to, kas vēl ir saistīts ar pēdējo Zemes dzīvi, tā ka mēs varam raksturot šīs lietas

sekojoši: Zemes dzīve nekad nesniedz cilvēkam visu to pieredzi, kuru tā viņam varētu sniegt. Mēs neesam izbaudījuši visu, ko būtu varējuši izbaudīt starp piedzimšanu un nāvi. Starp dzīves stāsta, tā teikt, rindiņām, ir palicis kaut kas no neizdzīvotām iekārēm, vēlmēm un mīlestības pret citiem cilvēkiem. Viss, kas netika apmierināts pēdējās dzīves gaitā, ir tas, uz ko mēs kāri atskatāmies, un tas turpinās gadiem ilgi. Šo gadu gaitā mūsu pasaule sastāv galvenokārt no tā, kas mēs paši esam bijuši. Mēs raugāmies savā pēdējā Zemes esamībā. Mēs redzam tajā to, kas ir palicis nenokārtots, nepabeigts. Un tikai tādēļ, ka mēs gadiem ilgi dzīvojam sfērā, kurā nevar tikt apmierināts nekas no tā, kas var tikt apmierināts uz Zemes, tādēļ ka mums nav orgānu, caur kuriem tas varētu notikt, mēs pamazām atbrīvojamies no saistības ar pēdējo Zemes dzīvi.

Par šī laika ilgumu var pateikt sekojošo: laiks, ko cilvēks izdzīvo agrīnā bērnībā līdz brīdim, kuru viņš var atcerēties, nekādi neietekmē aprakstīto pārdzīvojumu ilgumu. Tāpat laikam, kuru cilvēks nodzīvo pēc 25., 26. gada, nav vairs nekādas nozīmes. Laiks no 4., 5. gada līdz divdesmitajiem gadiem iezīmē tā perioda ilgumu, kurā cilvēkam ir jātiek vaļā no savas pēdējās Zemes dzīves (jāizstrādājas no tās laukā). Garīgo vērojumu rezultātā var secināt, ka laiks, kura gaitā cilvēkam jātiek vaļā no pēdējās Zemes dzīves, ilgst aptuveni tik ilgi, cik viņam bija nepieciešams, lai uzbūvētu savu miesu ar augšup tiecošamies spēkiem, tātad tik ilgi, cik bija nepieciešams, lai caurstrāvētu savu dzīvi ar ķermeniskiem, organiski auglīgiem spēkiem. Tā ka, ja cilvēks nomirst

12 gadu vecumā, viņam ir nepieciešami apmēram septiņi gadi, lai tiktu vaļā no pēdējās Zemes dzīves. Savukārt, ja viņš nomirst piecdesmit gados, tad gadi pēc divdesmito gadu vidus vairs neiespaido minētā perioda ilgumu.

Par šo periodu jāsaka, ka tajā parādās sekojošais: cilvēks uztver ap viņu norisinošos garīgos procesus un garīgās būtnes. Kad gara pētnieks pārdzīvo sevi savā garīgi dvēseliskajā elementā, viņš patiešām atrodas garīgajā pasaulē. Šajā pasaulē ienāk arī mirušais, taču viņš var saistīties ar to, kas atrodas viņa garīgajā vidē, tikai apkārt-ceļā – caur savu iepriekšējo dzīvi, kā tas tika aprakstīts. Es gribētu sniegt vienu piemēru. Kāds cilvēks iziet cauri nāves vārtiem. Viņš dzīvo laikā, kad viņam jāatbrīvojas no pēdējās Zemes dzīves. Cilvēks, kuru viņš ir mīlējis, atrodas vēl fiziskajā pasaulē. Tagad tas, kurš vēl atrodas tikko pārrunātajā pēcnāves periodā, nevar tieši redzēt fiziskajā miesā dzīvojošo dvēseli, taču notiek sava veida pārslēgšana. Pēdējā Zemes dzīvē mēs esam mīlējuši cilvēku. Tagad mēs raugāmies uz šo mīlestību. Apkārtceļā caur mīlestību mēs varam atrast ceļu pie dvēseles, kas vēl ir uz Zemes. Tādā pat veidā mums jāatrod ceļš arī pie kādas dvēseles, kas jau dzīvo garīgajā pasaulē kopā ar mums.

Tādejādi var teikt: cilvēks kā dvēsele pēc nāves dzīvo ar cita cilvēka dvēseli, bet sākumā atrod to it kā apkārtceļā – caur paša mīlestību. Taču cilvēkā arvien vairāk attīstās dvēselisks spēks, kuru atkal pazīst tikai gara pētnieks, pārdzīvojot savu garīgi dvēselisko elementu. Šo dvēselisko spēku vairs nevar nekādi aprakstīt. Pirmīt pārrunāto spēku vēl

var vismaz nosaukt par “gribošo jušanu” jeb “ar gribu caurstrāvoto jušanu”, jo tas vēl ir līdzīgs tam, kas tur ārpusē viņojas gribas un jūtu straumēs. Turpretī tas, ko dvēsele pārdzīvo tagad, kad tajā pamostas kā jauns spēks, jo vairāk tā attālinās no pēdējās Zemes dzīves, ir tas, ko es varu apzīmēt tikai ar vēl vienu neveiklu vārdu: “kreatīvais dvēseles spēks, radītājspēks”. Tas ir tas, ko dvēsele tagad tieši pārdzīvo: man jākļūst aktīvai. To dvēsele pēc nāves pārdzīvo pilnībā, taču vienlaikus tā pārdzīvo arī to, ka radītājspēks patiešām izstarojas apkārtņē. Tas ir neveikls teiciens, bet man tas jālieto – šis kreatīvais spēks ir līdzīgs kaut kam tādām, kas kā garīga gaisma izstarojas apkārtņē, kas apgaismo garīgus procesus un būtnes tā, ka mēs to visu redzam. Tāpat kā no rīta, kad uzaust saule, tā ļauj mums redzēt priekšmetus, tā šis iekšējās gaismas spēks ļauj mums redzēt garīgos procesus un garīgās būtnes.

Tagad sākas laiks, kad dvēsele patiešām atrodas garīgajā vidē, proti, tai mērā, kādā tajā pamostas kreatīvais spēks, lai apgaismotu šo garīgo vidi. Šajā sakarībā reliģijas ir lietojušas visai nozīmīgu apzīmējumu, proti, šī sevis sajušana radošajā spēkā, šī iedzīvošanās pasaulē, kas kļūst redzama pateicoties tam, ka cilvēks sūta tajā savu gaismu, ir svētlaimes sajūta. Pat sāpes šajā pasaulē tiek pārdzīvotas kā svētlaime. Tā dvēsele pārdzīvo savu turpmāko dzīvi.

Tagad ir jāsaka, ka aprakstītais pārdzīvojums var iestāties dvēselē dažādos, viens otru nomainošajos, stāvokļos. Šeit es, protams, ienāku sfērās, kuras parastā domāšana var uztvert tikai kā pilnīgi fantastiskas. Tomēr es uzdrīkstos

par to runāt, jo turpmākie izklāstījumi ienesīs tajā skaidrību. Dvēsele pārdzīvo mainīgus stāvokļus. Tā ne vienmēr izstaro savā apkārtņē garīgu gaismu, savu kreatīvo spēku, pārdzīvojot sev apkārt garīgas būtnes un tādējādi dzīvojot ārējā garīgajā pasaulē. Šim stāvoklim jānomainās ar citu, kad dvēsele jūt, ka šis gaismas izstarojums atslābst, pavājinās. Dvēsele kļūst iekšēji trula. Tā vairs nevar izstarot savu spēku, tai jāsavāc, jākoncentrē sevī visa sava esamība. Tagad laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu sākas periods, kad dvēsele dzīvo absolūti vientuļi. Ja to salīdzina ar parasto dzīvi, tad var teikt: kā parastajā dzīvē viens otru nomaina miegs un nomods, tā pēc nāves nomainās dzīve, kas izplūst ārējā pasaulē, un iekšējās vientulības dzīve, kurā tiek ieņemts viss, kas tika pārdzīvots agrāk izplatīšanās stāvoklī, bet kurā dvēsele zina: ‘Tagad tu esi vientuļa.’ Dvēsele nezaudē apziņu. Tieši otrādi, tā pārdzīvo apziņas kāpinājumu, taču tā pārdzīvo arī sekojošo: ‘Tur, ārā, ir garīgā pasaule, bet tu esi viena; visu, ko tu pārdzīvo, tu pārdzīvo sevī, un tās ir tikai ārpusaulē pārdzīvotā atskaņas.’ Tikai tā atkal var stiprināties iekšējās gaismas spēks. Tad cilvēks atkal pamostas un pārdzīvo citu, iepriekš aprakstīto stāvokli.

Tas pieder pie ievēribas cienīgākajiem pārdzīvojumiem – patiešām reiz iemācīties saistīt kādu jēgu ar faktu, ka laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu dvēseles dzīvei jānorit cits citu nomainošajos stāvokļos – starp savas apkārtnes pārdzīvojumu un vientulību, un ka tas dvēselei nozīmē kaut ko līdzīgu miegam un nomodam fiziskajā pasaulē. Es esmu

to smalki raksturojis savā darbā *“Die Schwelle der geistigen Welt”* (Garīgās pasaules sliexnis). Tomēr, dzīvojot tālāk starp nāvi un jaunu piedzimšanu, dvēsele pārdzīvo sava gaismas spēka pakāpenisku atslābšanu, nodzišanu. Gribētos teikt, ka iekšējās vientulības pārdzīvojumi kļūst arvien spēcīgāki. Tie kļūst tādi, ka cilvēks iekšēji pārdzīvo veselu kosmosu. Kad viņš atklāj visu to, kas ir viņa dvēselē iekšā un kas tagad, laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu nāk klajā, viņu pārņem kaut kas līdzīgs baiļu sajūtai. Tad pienāk laiks, kuru es mēģināju raksturot manā ceturtajā drāmā-mistērijā *“Der Seele Erwachen”* (Dvēseles pamošanās), kad cilvēkam var būt tikai iekšējie pārdzīvojumi, kad vientulības naktis kļūst arvien garākas un garākas, un cilvēks vairs nevar pamosties tajā stāvoklī, kurā viņš var izstarot savu spozmes spēku. Es nosaucu šo laiku starp nāvi un jaunu piedzimšanu par garīgās esamības pusnakti. Tas ir laiks, kad cilvēks visu to, kas ir viņa dvēseles dziļumos, pārdzīvo kā savu pasauli, kurā viņš zina: ‘Viņpus tavas dvēseles robežām ir garīgās pasaules, kurās dzīvo viss, kas vien pastāv kā garīgas būtnes, kurās atrodas visas ekskarnējušās un inkarnējušās dvēseles.’ Bet cilvēks to zina tikai tad, ja viņā dzīvo atskaņas no šīm pasaulēm.

Un tagad rodas kaut kas tāds, ko atkal nevar izteikt ar parastiem vārdiem. Parastajā valodā vārds “ilgas” apzīmē vispasīvāko dvēseles stāvokli. Mēs vēlamies kaut ko, mēs alkstam pēc kaut kā, kā mums nav, taču ilgas nevar mums to sagādāt. Mēs varam izturēties tikai pasīvi. Turpretī garīgajā esamībā šis dvēseles spēks iegūst citu raksturu.

Tagad pamostas ilgas pēc tā, lai atkal iedzīvotos tajā pasaulē, no kuras cilvēks tika izrauts vientulībā. Šīs ilgas ir aktīvas, tām piemīt organizējošs spēks. Tās kļūst par jaunu dvēseles uztveres spēku, par kaut ko reālu. Tās dzemdē jaunu dvēseles spēku, kas var uztvert ārējo pasauli – pasauli, kas reizē ir gan ārēja, gan iekšēja. Mēs to uztveram ārpus mūsu būtnes un reizē kā mūsu iepriekšējā Zemes iemiesojuma pasauli. Tā tagad kļūst par mūsu ārpasauli. Mēs raugāmies uz visu to, kas ir palicis neatrisināts un gail mūsos kā ilgas pēc tā, lai nākamajā Zemes dzīvē radītu izlīdzinājumu tam sliktajam, ko mēs esam izdarījuši iepriekšējā Zemes dzīvē. Tas ir laiks, kad ikviens cilvēks var atskatīties uz savām iepriekšējām Zemes dzīvēm. Tas ir laiks, kad cilvēka garīgā skatiena priekšā stāv visi viņa agrāko dzīvju darbi, un viņā mostas tendence kādā no nākamajām Zemes dzīvēm radīt izlīdzinājumu, meklēt pārdzīvojumus, kas izlabotu to, kas agrākajās Zemes dzīvēs tika nokavēts vai palaists garām.

Es pazinu cilvēkus, kuri nevarēja atzīt garazinātņi tādēļ, ka tiem pilnīgi pietika ar vienu dzīvi. Es pazinu arī vienu cilvēku, kurš, braucot vilcienā, neko negribēja zināt par nākamo dzelzceļa staciju. Mums nav jāskatās tikai atpakaļ, uz iepriekšējām Zemes dzīvēm, drīzāk katrai dvēselei, atskatoties atpakaļ, reizē būtu jāuzņem sevī tendence izlīdzinājuma labad pārdzīvot jaunu Zemes dzīvi. Un tālāk mēs pārdzīvojam, ka ir cilvēki, kuriem mēs esam kaut ko parādā vai kuri mums ir kaut ko parādā: tas nostājas dvēseles priekšā kā papildinājums, un tā sajūt tendenci atkal dzīvot

ar šo cilvēku Zemes dzīvē. Pateicoties tam tiek radīti spēki, kas virza mūs uz Zemes pusi. Līdzīgs spēks tiek modināts dažādos cilvēkos, un tā sanāk, ka noteikti cilvēki atkal satiekas, lai izlīdzinātu savstarpējus parādus, ko viņi ir izdarījuši iepriekšējās dzīvēs.

Tā mēs arvien tālāk un tālāk pārdzīvojam šo garīgo dzīvi starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Arvien vairāk un vairāk nostiprinās tendence uzsākt jaunu Zemes dzīvi. Veidojas dzīvas tendences, un no visa, ko cilvēks ir pieredzējis, viņš rada pirmtēlu, – jaunas Zemes dzīves garīgo pirmtēlu. Turpmāk viņš pats rada to garīgo substanci, kas savienojas ar tēva un mātes materiālo substanci, lai ienāktu jaunajā Zemes dzīvē. Un atkarībā no tā, kāda ir viņa substance, cilvēks tiek pievilktis pie radniecīgas, kas atbilst viņējai. Cilvēka pirmtēls pats izvēlas, kādas īpašības viņš grib mantot, kādu dzīvi viņš grib nodzīvot un tiek pievilktis pie atbilstoša vecāku pāra. Tad viņš atkal nonāk uz Zemes un atkal savienojas ar fizisko miesu.

Gara pētnieks var redzēt, kā bērns veidojas, kā noslēpumainā kārtā no iekšpuses pamazām veidojas izteiksmīga sejiņa, kā neveiklas kustības kļūst arvien veiklākas un tiek modelēts ķermenis. Gara pētnieks redz, kā tas, kas ir izgājis cauri dzīvei starp nāvi un jaunu piedzimšanu, arvien vairāk sasaistās ar jaunu ķermeni. To redz gara pētnieks, un viņš saprot, kādēļ sākumā nav iespējams atcerēties šos pārdzīvojumus: spēks, kas varētu kļūt par atmiņas spēku, vispirms tiek izmantots, lai uzbūvētu ķermeni, lai to organizētu. Bērnam ir spēks, ar kura palīdzību viņš varētu atcerēties

visu iepriekšējo, taču tas tiek pārorientēts. Tāpat kā spiediena spēks, ko es iedarbinu, braucot ar roku pa galdu, pārvēršas siltumā, tā atmiņas spēks pārvēršas par organisko spēku. Tas, kas piešķir smadzenēm plastiskumu, ir pārveidotais atmiņas jeb atskatīšanās spēks; tas zaudē atmiņas spēju un ķeras pie miesas organizēšanas. Tas ir pārveidotais dvēseliskais elements. Dzīves sākumā tas ir ietecējis miesā, tas darbojas miesā.

Mēs saprotam dzīvi, kurā pašlaik atrodamies, ja saprotam to dzīvi, kas ir norisinājusies agrāk, pirms pēdējās piedzimšanas. Šī pēdējā dzīve ir guvusi savus spēkus laikā starp pēdējo nāvi un piedzimšanu. Garīgi skatoties, tie ir pārveidojušies atmiņas spēki, kas ir organizējuši mūsu miesu. Noteikti zemāki dzīvnieki mirst tūlīt pēc tam, kad ir nobrieduši citas dzīves radīšanai. Tai darbībai, kas cilvēkam jāveic, lai attīstītu fizisku pēcnācēju radīšanai nepieciešamos spēkus, ir jābūt noslēgtai līdz ar dzimumbrieduma sasniegšanu; to es varu tikai iezīmēt. Dabas pētniecība kādreiz nonāks pie izpratnes, ka spēki, kas darbojas ar iedzimtību saistītajos procesos, piedzīvo izsīkumu. Dabaszinātne un garazinātne kopā varēs sniegt par to svarīgus paskaidrojumus.

Bet nu, šeit darbojas garīgie spēki, un šie garīgie spēki darbojas tādējādi, ka caurstrāvo fizisko miesu. Fiziskā miesa ir it kā garīgās miesas atspoguļojums, un būtībā tie ir noārdīšanas procesi, kas padara iespējamu šo atspoguļošanu. Kad mēs veidojam atmiņā priekšstatus, kad mēs acī

redzam krāsas, tad tas ir noārdīšanas process. Miegā viss tiek atkal atjaunots.

Tā mēs dzīvojam, caurstrāvojot savu miesu ar spēkiem, ko šanemam ārpus ķermeņa. Un dzīvi var saprast tikai tad, ja mēs ievērojam šo garīgi dvēselisko elementu, kas tajā darbojas. Garazinātne nerunā par dzīvnieku un augu nāvi tāpat kā par cilvēka nāvi. Tas, ko es teicu, attiecas tikai uz cilvēku.

Tādējādi gara pētniecība paplašina mūsu redzesloku pāri dzimšanas un nāves robežām. Gara pētniecība izskaidro arī atsevišķus fenomenus. Es varu labi iedomāties, ka godājāmie klausītāji, kuriem arvien vēl ir interese par šo gara pētniecību, labprāt dzirdētu kaut ko konkrētāku, bet es varu minēt tikai dažus piemērus. Es sniegšu vienu piemēru, kas, liekas, ir īsta dzīves mistērija, proti, es aplūkošu noziedzīgas dabas cilvēku dzīvi. Gara pētnieks nebūt nepārstāv utopistu viedokli, kuri uzskata, ka noziedznieki nav jāsoda utt., bet viņš vēlas saprast to, ar ko mums ir darīšana šādu cilvēku dzīvē. Pajautāsim sev: ko nozīmē noziedznieka dzīve? Šādus jautājumus ir viegli izteikt, taču atbildes uz tiem gara pētniekam vispirms jāizcīna. Un jāizcīna viņam ir arī drosme par to runāt, jo tas, kas viņam jāsaprot, izklausās tik tiešām visai paradoksāli.

Gaišredzīgi aplūkojot noziedzīgas dabas cilvēkus, izrādās, ka viņi ir savā ziņā garīgi neiznēsāti, garīgi priekšlaicīgi piedzimuši. Katrai dvēselei pastāv samērā normāla iespēja nonākt fiziskajā pasaulē, taču tendence, kas pie tā noved,

krustojas ar citām tendencēm tā, ka lielākā daļa cilvēku – un noziedznieki it īpaši – daudz ātrāk ienāk Zemes dzīvē, nekā tam būtu jānotiek normālā kārtā. Tam seko vēl kaut kas cits. Kārtīgi savienoties ar visu miesiskumu, lai justos kā pilnvērtīgs cilvēks, mēs varam tikai tādā gadījumā, ja iemiesojamies vismaz aptuveni tajā brīdī, kad tam būtu normāli jānotiek. Bet, ja ir pamatojums tam, lai īpašu, iepriekšējās dzīvēs radītu apstākļu dēļ nolaistos agrāk, tad cilvēks uzņem zemapziņā ko tādu, par ko viņš neko nezina, kas dzīvo dvēseles dziļumos un ko var apzīmēt kā pārāk vieglu, nenopietnu attieksmi pret Zemes dzīvi, un tas ir tādēļ, ka cilvēks ir ienācis tajā citā brīdī, nekā tad, kad viņš varētu pilnībā savienoties ar šo Zemes dzīvi. Šis noskaņojums – neņemt dzīvi par pilnu – kļūst par iekšējo dvēseles noskaņojumu. Tā var gadīties, ka virsapziņā cilvēkam piemīt spēcīgs pašsaglabāšanās instinkts, visspēcīgākais egoisms, kas liek viņam uzvesties noziedzīgi, un tomēr viņa dziļākajā dabā, ko viņš nemaz nepazīst, mīt noteikta vieglprātība, nespēja ņemt dzīvi nopietni, nevēlēšanās piešķirt nekādu vērtību tai dzīvei, kurā viņš ir ienācis caur garīgi priekšlaicīgu piedzimšanu. Ja tas tā ir, tad šī dzīve rit tādējādi, ka pašsaglabāšanās instinkts ņem virsroku, pār to, ko viņš sevī nepazīst. Noziedznieku dvēselēm piemīt viegla attieksme pret dzīvi. Tikai tad, kad es to uzzināju, man kļūva skaidrs arī kaut kas cits, proti, pastāv noziedznieku valodas leksika, un to var saprast – šo vieglo attieksmi pret dzīvi, kas tiek izpausta vārdos – tikai tad, ja zina to, kas tikko ir iezīmēts. Cilvēka Zemes dzīvju kopumā tas atkal izlīdzinās; tas, ko noziedznieks vienā Zemes dzīvē izdara

priekšlaicīgas piedzimšanas rezultātā, citās dzīvēs atkal tiek izlīdzināts.

Vēl kaut kas cits kļūst skaidrs no gara pētījumiem. Mēs redzam cilvēkus, kuri kādas nelaimes dēļ ir izrauti no dzīves, atstāj Zemi laikā, kurā viņiem tā vēl nebūtu jāatstāj. Ja, piemēram, kāds cilvēks 35. dzīves gadā nokļūst zem lokomotīves un tiek sabraukts, tad viņa miesai piemīt spēki, kuri vēl ilgi varētu darboties. Kad viņš aiziet no fiziskās pasaules, šie spēki neaiziet nebūtībā; intelektuālie spēki brīnumainā kārtā, pateicoties tādiem gadījumiem, tieši nostiprinās. Cilvēks, kurš ir gājis bojā šādas nelaimes rezultātā, var piedzimt no jauna ar spēcīgu intelektu. Gara pētniekam, kurš pārrauga dzīvi no augstāka redzespunkta, ir jārūnā par dažām lietām citādi, nekā par tām tiek runāts parastajā dzīvē. Kāds, kurš mirst no slimības, pateicoties šai slimībai, paveic daudz ko tādu, kas sagatavo viņa dvēseli tādejādi, ka var tikt stiprināti viņa gribasspēki. Priekšlaicīga nāve slimības rezultātā stiprina gribasspēku.

Šis tas no pateiktā var likties visai fantastisks, taču es apzinos arī to, ka nesu noteiktu atbildību pārrunājot šīs lietas, un es zinu, ka es to nedarītu, ja nezinātu, ka cilvēkiem šīs lietas precīzi jāzina, tikpat precīzi, kā ārējās zinātnes faktus. Es izjustru to, kā vislielāko neapdomību un vieglprātību, ja šādas lietas tiktu pārrunātas citādi, nekā tādā noskaņojumā, kā es to tikko mēģināju darīt.

Tātad, cilvēka dzīve kļūst saprotama zinot, kas notiek ārpus fiziskās dzīves. Tas, kā norisinās dzīve starp piedzimšanu

un nāvi, ir dzīves viņpus piedzimšanas un nāves rezultāts. Vienam otram var likties, ka līdz ar to dzīvei tiek atņemta tās vērtība. Lai tas tā neliktos, es gribētu šeit jau izteikto īsi atkārtot. Ja kāds saka: 'Mūsu uzmanība tiek pievērsta tam, ka to, ko mēs pārdzīvojam vienā Zemes dzīvē, mēs esam paši sev sagatavojuši!' – tad tā tas arī ir. Mēs piedzīvojam nelaimi tādēļ, ka pirms piedzimšanas esam ielikuši savā dvēselē tendenci satīkties ar šo nelaimi. Tāpat kā noteikts augs var augt tikai augstu kalnos, tā arī cilvēka dvēsele uzmeklē sev piemērotu vidi, kur tā var izdzīvot savu likteni. Tāpat kā pašsaprotams šī auga liktenis ir dzīvot Alpos, tā arī cilvēka dvēselei ir jānokļūst nelaimē, jo tā zina, ka tādejādi var izlīdzināt kaut kādas nepilnības no iepriekšējām dzīvēm. Tātad, ja kāds saka: 'Tā mēs tiekam padarīti par pašu nelaimes kalējiem, un mums mūsu nelaime ne vien jāpanes un jāpacieš, bet arī jāatzīst, ka mēs to esam nopelnījuši ārpus Zemes esamības; tas nevar kalpot mums par mierinājumu', tad iepretī tam ir jāsaka sekojošais, ko es gribu paskaidrot ar vienu piemēru. Pieņemsim, ka kāds bagāta tēva dēls, kas dzīvo pārticībā, pats neko nemācēdams darīt, 18 gadu vecumā piedzīvo, ka viņa tēvs bankrotē. Tā var būt viņam liela nelaime, jo dzīve šajā gadījumā pavērsusies pret viņu ar savu bargo pusi. Viņam ir pamats justies šajā pasaulē nelaimīgam. Taču 50 gadu vecumā viņš atskatās uz šo jaunības nelaimi no cita redzespunkta. Viņš saka sev: 'Ja toreiz nebūtu notikusi šī nelaime, es varbūt sen jau būtu aizgājis bojā, jo bez šīs nelaimes es nekad nekļūtu par krietnu cilvēku; tas bija attīstību veicinošs ferments manā dzīvē.' Mēs ne vienmēr esam spējīgi pārdzīvojuma

brīdī atrast pareizo redzespunktu attiecībā pret savu pārdzīvojumu. Garīgajā pasaulē mēs skatāmies no pavisam cita redzespunkta. Tur mēs zinām, ka jaunajā dzīvē mums jāpārdzīvo kaut kas tāds, kas var izlīdzināt iepriekšējo dzīvi. Šādi mēs paši sagatavojam sev dzīvi, par kuru tad – noteiktā mērā attaisnoti – sūdzamies, jo spējam aplūkot to tikai no fiziskā redzespunkta.

Vēl dažus vārdus gribu pateikt par laiku, kas paiet starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Gara pētniekam vispirms jāuzdod sev jautājums: Kas tad tas ir tavā dvēselē, ko tu, būdams ārpus miesas dvēseliski garīgā stāvoklī, pārdzīvo kā kaut ko tādu, ko tava dvēsele var iznest cauri nāvei? Tad var pārdzīvot, ka no savas miesas cilvēks ņem līdzī dzīvē ārpus miesas savus pārvarējumus, t.i. tos spēkus, kas ir radušies cenšoties pārvarēt dažādus šķēršļus. Cilvēks ņem līdzī to, ko viņš būtībā var apgūt tikai pēc divdesmitajiem gadiem. Mūsdienās cilvēki dzird ko tādu nelabprāt, jo viņi grib tikt uzskatīti par nobriedušiem jau pirms divdesmit gadiem. To jau var redzēt avīzēs. Tur bieži vien tiek publicēti jaunu cilvēku raksti, kuri vēl nav sasnieguši 20. dzīves gadu. Taču patiesība jau ir tā, ka mēs varam kārtīgi, caur mums pašiem pārdzīvot kaut ko savā dvēselē tikai tad, kad mums jau ir noteikta iekšējās piepūles pieredze tiecoties savā attīstībā augšup. Tikai tad pārdzīvotais veido reālo dzīves gudrības krājumu mūsos. Šī iekšējā tieksme augšup ir pirmdīgļis tam, ko dvēsele pārdzīvo starp nāvi un jaunu piedzimšanu. Tā kā dvēselei jādzīvo pastāvīgi pārvarot šķēršļus, pārveidojot spēkus. Normālā kārtā dvēsele

paliek laikā starp nāvi un jaunu piedzimšanu tik ilgi, cik tai ir nepieciešams, lai kaut ko sevī pārveidotu.

Raugoties no citas puses, būtu jāsaka sekojošais. Izejot cauri nāvei, mēs esam izveidojuši dvēseles krājumu, kas iet mums līdz cauri nāvei. Taču Zeme izmainās. Padomājiet tikai, kā ir izmainījusies tā vieta, kur tagad atrodas Vīne salīdzinot ar agrākiem laikiem. Izmainās Zemes kultūras aina, izmainās mūsu vides garīgais saturs, tās vides, no kuras mēs gūstam savas atmiņas, uz kuras pamata veidojam savu atmiņu krājumu. Tātad, normālā kārtā dvēsele neatgriežas uz Zemi agrāk, nekā var ienākt pilnīgi jaunā vidē. Dvēsele piedzimst no jauna tad, kad var pārdzīvot jaunajā Zemes dzīvē kaut ko jaunu, un tam ir sava jēga. Turklāt tai jāpārveido viss cits, ko tā ir izstrādājusi iepriekšējās Zemes dzīvēs. Piemēram, tai jāiemācās kāda jauna valoda utt. Laiks starp inkarnācijām ilgst no viena līdz pusotra gadu tūkstošiem. Taču, kā jau teikts, var gadīties priekšlaicīgas garīgas dzemdības. Ierobežota laika dēļ es nevaru aprakstīt visas attiecības, kas ir saistītas ar šo tēmu; es varu pateikt tikai vēl sekojošo: ja kāds pie sevis domā: 'Nudien tam visam nevar ticēt. Kā cilvēks var par šīm lietām kaut ko zināt?' – tas lai pievērs uzmanību tam faktam, ka tik tiešām daudzas lietas, kuras vēlāk ir kļuvušas par pašsaprotamām, zināšanas, kas ir ienākušas dvēselēs, sākumā, kad tās tika pirmo reizi paziņotas, izskatījās Zemes kultūras kontekstā kā paradoksi. Un tam, kurš mūsu laikā grib piekopt garazinātņi, ir jāsaprot, ka viņa sacītais daudzviet vēl tiks uztverts kā fantāzija. Kā kādreiz Kopernika pasaules

uzskats pēc tam, kad vispirms tas tika uzskatīts par kaitīgu, tomēr tika pieņemts, tā tiks pieņemts arī tas, ko garazinātne var dot pasaulei.

Vēlreiz pievērsīsim uzmanību ainai, kas rodas gara pētnieka priekšā, lai atzītu to par patiesību, kas pamazām izlauzīsies caur visšaurākajām kultūras klints spraugām. Tā izspiedīsies cauri. Cilvēks tiek nostiprināts savā apziņā raugoties uz tādām individualitātēm kā Džordano Bruno, kurš nostājās cilvēces priekšā, iedragājot gadsimtu vecus aizspriedumus, teikdams: „Kad jūs raugāties augšup plašajā kosmosā, jums liekas, ka Saule riņķo ap Zemi, planētas riņķo ap Zemi, ka zilais debesjums ir siena, zila siena!” Toreiz Džordano Bruno varēja pateikt: „Šī zilā siena rādās jums tikai tādēļ, ka jūsu pašu izziņas spējas, jūsu uztveres spējas sniedzas tikai tik tālu. Taču tur, kur jūsu ierobežotās maņas redz sienu, plešas bagātīgais kosmos, un tas ir piepildīts ar bezgalīgām pasaulēm.”

Šodien gara pētniekam ir jādomā par cilvēka apziņas apvāršņa paplašināšanu kosmosa bezgalībā, jāatceras, ka Džordano Bruno pirmais pievērsa uzmanību tam, ka debesjuma robežu cilvēks ir radījis pats, proti, cilvēciskās uztveres spējas ierobežotības dēļ. Jo viņam jānorāda, ka tas attiecas arī uz to cilvēka dzīves laiku, kas norit starp dzimšanu un nāvi. Uzlūkojot to ar fiziskiem uztveres orgāniem, viņš redz dzimšanas un nāves robežas. Kā kādreiz cilvēki redzēja robežu tur, augšā, zilajā debesu velvē, telpas robežu, tā arī laika robeža ir tikai iedomāta, un viņpus plešas arī laika bezgalība, un šajā laika bezgalībā ir ieguldī-

tas atpakaļ un uz priekšu ritošās Zemes dzīves. Vēl var pateikt, katrā ziņā neiedziļinoties šajā jautājumā smalkāk, ka visi atkārtojumi kādreiz sākās, proti, tajā laikā, kad radās pati Zeme. Un kādreiz cilvēks atkal ienāks citā, apgarotākā Zemes dzīvē.

Tam, kurš mūsdienās nodarbojas ar šīm atziņām norādītajā veidā, tomēr jāsaprot, ka šīs atziņas dzīvoja cilvēces vadoņu nojautās. Vadošo garu nojautās ir atrodams daudz kas no tā, kas šodien atkal atdzīvojas garazinātnē. Tādas garazinātnes, kāda tiek pārstāvēta šeit, cilvēkiem nav bijis, jo tā ir mūsu laika bērns un ir radusies pateicoties mūsu laika izglītības iespējām. Bet to cilvēku teiktajā, kuri jūtas savā dvēselē saistīti ar visuma garu, izpaužas tas, kam garazinātne ar pilnīgu pārliecību var teikt – jā! Garazinātne mums rāda, kā mēs saprotam dzīvi starp piedzimšanu un nāvi, ja redzam fiziskajā miesā, visā šajā fiziskajā dzīvē darbojamies to, kas ir nemirstīgs un kas var dzīvot garīgajā pasaulē. Garazinātne rāda mums, ka dzīve **miesā** mums ir pateicoties dzīvei **ārpus miesas**, tā ka dzīvi miesā nevar saprast neviens, kurš nesaprot dzīvi ārpus šī garīgā debesjuma. Gēte, nojaušot vēlākās garazinātnes atziņas, izpauž to vārdos, kuri ir ne tikai nemirstības apliecinājums, bet arī parāda, ka viņš zināja, ka pašreizējās dzīves esamības pārdzīvojumā izziņas patiesā vērtība ir atkarīga no tā, ka cilvēki prot apgaismot šo zemišķo esamību ar to, kas ir pārzemišķs, kas ir nemirstīgs. Tādēļ mēs varam tieši šo garazinātnes atziņu, ka patiesā iekšējā mirstīgās pasaules būtība ir pamatota nemirstīgajā, izteikt ar Gētes vārdiem,

kuros viņš ir izpaudis savu pasaules uzskatu, oponentējot tiem, kuri nevēlas, balstoties uz pašreizējās dzīves īpatnējo būtību, veidot uzskatu par citu dzīvi: Tiem “es gribētu kopā ar Lorenco Mediči pateikt, ka visi tie, kuri neiecer citu dzīvi, ir miruši arī šai dzīvei”. Tie ir Gētes vārdi.

Johanness Hemlēbens

VIŅPASAULE

Lai arī vārdi “apziņas paplašināšana” un “meditācija” mūsdienās ir kļuvuši par modes vārdiem, tomēr abi tik tiešām norāda virzienu, kurā nākotnē, būs iespējams pārvarēt aizu, ko materiālisms ir “izrācis” starp fizisko un garīgo pasauli.

Mūsdienās par apziņas paplašināšanu sapņo pirmām kārtām jaunieši, gan lielākoties vēl īsti neprotot pateikt, ko viņi ar to domā. Par meditāciju nu jau runā ne vien jogas piekritēji, bet arī abu kristīgo konfesiju pārstāvji. Parasti gan, klausoties viņos, veidojas visai neskaidrs, grūti aptverams priekšstats par šo cilvēku nodarbi.

Ikdienas valodā meditācija nozīmē tik daudz kā “nopietnas pārdomas” par kādu tēmu vai objektu. Smalkākas zināšanas par to, kas īsti ir meditācija, var smelties no Rūdolfā Šteinera rakstiem. Vienā no viņa pamatdarbiem “Kā iegūst atziņas par augstākām pasaulēm?” uz šādi uzdotu jautājumu tiek dota atbilde: “Caur meditāciju.” Meditācija īstenībā ir kaut kas tieši pretējs transa stāvoklim, kurā notiek t.s. spiritiskā komunicēšana ar garīgo pasauli ar kāda medija starpniecību. Tas ir regulāru vingrinājumu ceļā panāktais koncentrētās apziņas kāpinājums. Meditācijas izejas punkts ir modra dienas apziņa, kurā cilvēks, izslēdzis visus ārējos kairinājumus un novirzošos impulsus, nododas kādam garīgam saturam. Šis saturs var būt ļoti dažāds. Tā, piem., iesācējam ir

ieteicams medītēt par pirmajām piecām rindiņām no Jāņa Evaņģēlija. Citi teksti ir atrodamī sējumā “*Wahrsprruchworte*” (“Patiesības vārsmas”), kas satur R. Šteīnera šim nolūkam sacerētos tekstus.

Šādas regulāri piekoptās medītēšanas prakses primārais mērķis ir spēja dzīvot “tīrajās domās”, varētu teikt, “tīrajā iekšpasaulē”, neļaujot ār pasaulei sevi novirzīt. Ikviens, kurš ir mēģinājis veikt šos vingrinājumus, zina, cik grūti tas ir sasniedzams. Ja vismaz sākotnēji šāda meditatīvā iegrimšana izdodas, tad cilvēkam atveras kāda pilnīgi cita pieredzes joma. **Pateicoties nopietnai medītācijai, tik tiešām notiek apziņas paplašināšanās**, kas nozīmē reizē gan tās kāpinājumu, gan padziļinājumu. Medītējošais atrodas tīri garīgā stāvoklī, kurā pakāpeniski pazūd nepieciešamība izmantot fiziskās smadzenes kā domāšanas orgānu.

Cilvēka būtībā, kāda tā ir pašlaik, sakņojas iespēja nodoties ilūzijām un pašapmānam šajā jomā. Tas ir jāzina un tam pretī jānoliek paaugstināta paškontrolē. Tomēr kļūmīgo rezultātu iespēja nedrīkst atturēt mūs no centieniem tiekties pēc pozitīviem nopietnās medītācijas mērķiem. Ja tas notiek labi izplānoti, regulāri un ar mierīgu pacietību, tad meditatīvā iegremdēšanās garīgajās patiesībās atver mums jaunu pieredzes lauku. Medītējošam pakāpeniski atveras pārjutekliskas sfēras, kuras pamatoti var nodēvēt par jutekliskās pasaules viņpusi un kuras tiek pārdzīvotas kā “**brīvas no miesiskuma**”.

Antroposofijas dibinātājs Rūdolfs Šteiners (1861-1925) ir tik konsekventi izsekojis un pārvaldījis šeit iezīmēto ceļu, ka viņam ir atklājušies neskaitāmi garīgās pasaules fenomeni. To, ko viņš raudzīja “tīrā garā”, šīs apzinātās “gaišredzības” rezultātus viņš ir izteicis vārdos un pierakstījis. Viņš nekad nav apelējis pie “aklas ticības”, bet gan pastāvīgi mudinājis savus klausītājus un lasītājus kritiski pārbaudīt viņa teikto. Šeit turpmāk sniegtie priekšstati par mirušo valstību jāuztver tā, kā to ir sapratis un aprakstījis Rūdolfs Šteiners. Būtu nepareizi vecās dogmas aizvietot ar jaunām. Tas nozīmētu apziņas sašaurināšanu, nevis paplašināšanu.

Mirušo esamība pēc nāves no antroposofiskā redzespunkta norisinās vairākās pakāpēs. Skatoties no šīs puses nāves brīdis ir notikums, kas tiek uztverts kā neatvairāma nelaime un bieži tiek sagaidīts ar bailēm; turpretī raugoties no viņpusē nāves brīdis mirušajam nozīmē atbrīvošanos no miesas, “gara uzvaru, gara iztīšanos no miesas”. Tā to pārdzīvo tikko nomiris cilvēks, un, atskatoties uz šo brīdi, viņš uztver savu nāvi “kā lielāko, skaistāko, nozīmīgāko notikumu”.

Mirušā cilvēka nāves pieredze ir krass pretstats dzīvo cilvēku piedzimšanas pieredzei. Neviens nevar dabiskā kārtā atcerēties savu piedzimšanu. Viņš var tikai klausīties, ko viņam par to var pastāstīt citi. Viņš, protams, nešaubās par to, ka reiz tika dzemdēts, bet pēc paša pieredzes viņš neko nevar pateikt par savas dzimšanas norisi.

Citādi ir ar nāves brīdi, t.i., ar ienākšanas brīdi garīgajā pasaulē. Arī pēc nāves cilvēkam ir apziņa pašam par sevi. Protams, šī apziņa ir citāda nekā Es-apziņa, kas pavada viņu šajā dzīvē, pateicoties saistībai ar fizisko miesu. Dvēseles pašapziņai pēc nāves izšķiroša nozīme ir miršanas brīdim. Tajā aizdegas jauna Es-apziņa, kas kā tāda paliek pēcnāves dzīvē, jo pēc Šteinerā “visu laiku starp nāvi un jaunu piedzimšanu mums ir ne vien līdzīga, bet pat daudz intensīvāka kā fiziskajā dzīvē Es-apziņa”. Šajā ziņā skats no viņpus nāves vārtiem uz atbrīvošanās brīdi no miesas ir “viens no skaistākajiem un cēlākajiem brīžiem, kas paliek par aizvien atjaunojošās viņpusapziņas avotu.

Šim nāves pārdzīvojumam seko pēcnāves dzīves otrā pakāpe: **mirušā atskats uz pagājušo dzīvi**. To sauc arī par “atcerēšanos”, bet te ir jāapzinās šī pārdzīvojuma atšķirība no šīs puses pieredzes, ko apzīmē ar to pašu vārdu. Atrodies šeit un pašlaik, t.i. telpā un laikā, mums atcerēšanās nozīmē pārdzīvotā izcelšanu no atmiņas laika plūsmas. Šī zemišķā atmiņa kā tāda ir saistīta ar miesu, un tādēļ dzīves gaitā ir vairāk vai mazāk stiprā atkarībā no cilvēka ķermeņa konstitūcijas.

Turpretī pagājušās dzīves atmiņas parādās vienā vienīgā panorāmā līdzīgā ainā. Mirušais pārdzīvo visu savu dzīvi vienlaikus. Tas, kas dzīves laikā sekoja cits citam, tagad aptver viņu kā sava veida garīga tīklveida substance. Nekas no pārdzīvotā nav gājis zudumā. Sen aizmirstais ir saglabājies un tagad parādās vienā vienotā dzīves ainā. Mirušā dvēsele pārdzīvo savu pagājušo Zemes dzīvi ar visiem tās

priekiem un ciešanām, ar visiem darbiem un nedarbiem kā objektīvu pasauli, kas viņu aptver un pamazām atdalās no viņa. “Dzīvē mēs esam bieži vien visai sapņaini; tas, ko mēs esam reiz ļoti spēcīgi pārdzīvojuši fiziskajā plānā, pamazām zaudē savu intensitāti, nobāl. Kad mēs esam izgājuši cauri nāves vārtiem un pārdzīvojam to atkal dzīves kopainā, tad šie pārdzīvojumi vairs nav apslāpēti, tie uzpeld visā savā svaigumā un sirsnīgumā, kā mēs tos esam pārdzīvojuši dzīvē.”

Tas attiecas uz visu, kas nāca no cilvēka vai ko viņš bija saņēmis no citiem - kā gaišo, tā tumšo, kā labo, tā ļauno.

Tam, kurš jau pirms nāves ir piekopus regulāru atskatu uz pagājušo dienu vai ilgāku laika posmu un ir ieguvis noteiktas iemaņas šajā ziņā, nebūs grūti iztēloties šo pirmo pēcnāves pārdzīvojumu.

Cilvēki, kuri caurvij savu dzīvi ar regulārām lūgšanām vai meditācijām, pazīst šo iekšējo procesu. Viņi zina, ka labāk ir izsekot pagājušajai dienai atpakaļgaitā, t.i. sākot ar to, kas ir noticis kā pēdējais un beidzot ar pamošanos iepriekšējā rītā. Pieredze rāda, ka šāda “kustēšanās” laika plūsmai pretējā virzienā aktivizē stiprāk cilvēka Es spēku, nekā “peldēšana” līdz laika straumei. Nākamais šādu vingrinājumu noteikums ir tāds, ka šis atskats jāveic tik lietišķi, cik vien iespējams. Jo vispirms runa nav par dienas gaitā piedzīvotā, paveiktā, pārdomātā morālo vērtējumu. Daudz svarīgāk ir ar šo vingrinājumu palīdzību iemācīties nostāties sev un savai dzīvei pretī kā objektīvs vērotājs, kurš no noteiktas distances

aplūko sevi kā svešu cilvēku, līdzīgi tam, kā gleznotājs, kurš apglezno kādas baznīcas sienu, laiku pa laikam atkāpjas no freskas, lai aplūkotu to pa gabalu it kā ar svešām acīm. Tas, kas ir pateikts par dienas atskatu, attiecas arī uz visas dzīves atskatu. Tikai tādējādi var gūt objektīvu tās izpratni. Tas, kurš ir radis aplūkot savu dzīvi distancēti, skaidrāk nekā tas, kurš nepārtraukti moralizē un izvērtē katru savu soli, saskata, kā tajā ir sadalīti gaismas un tumsas un kur ir nepieciešams iejaukties, lai kaut ko izmainītu.

Tāpat cilvēkam, kuram ir šāda veida atskatu pieredze, būs vieglāk izsekot aprakstītajai atskata formai, kas ir raksturīga mirušajiem.

Ir zināmi gadījumi, kad cilvēki, vēl dzīvi būdami, gūst ieskatu aiz nāves priekšskara. Mēs varam atcerēties cilvēku liecības, kuri, piedzīvojuši kādu nelaiemes gadījumu un bijuši uz nāves robežas. Viņi stāsta, ka šajā mirklī viņu apziņā parādījusies viņu pagājušās dzīves kopaina. Piemēram, šādus pārdzīvojumus apraksta cilvēki, kuri ir bijuši tuvu noslīkšanai, bet tad ir izglābti un atgriezti pie dzīvības. Viņi visi runā par to, ka brīdī, kad nodzisa viņu parastā apziņa, viņi redzēja savu dzīvi plūstam garām atpakaļgaitā līdz pat agrīnai bērnībai un ar vissīkākajām detaļām "kā filmā". Šī pieredze ir daudzkārt dokumentēta. Mēs nocitēsim dažus piemērus no Frīdriha Hūzemaņa grāmatas „Par nāves tēlu un jēgu” (*Friedrich Husemann, "Vom Bild und Sinn des Todes"*).

Kāds jūras flotes virsnieks atstāsta savu pārdzīvojumu kara laikā, kad viņam draudēja noslīkšana.

“...Kopš tā brīža, kad mans ķermenis pārstāja kustēties, kas bija tiešas aizrīšanās sekas, līdzšinējo haotisko sajūtu vietā iestājās pilnīga miera sajūta. Noslikšana, kas vēl pirms brīža mani biedēja, nelikās man vairs ciešanas, un jebkādas domas par glābšanos tika atmestas. Es nejutu arī nevienu miesīgu vainu, tieši pretēji – man bija patīkamas sajūtas, tām piemita dzirkstošs un visai apmierinošs raksturs, kāds tas ir iemigšanas brīdī pēc liela sasprindzinājuma. Lai gan maņas tagad bija atmirušas, gars palika modrs. Tā darbība pat likās aktivizējamies tik lielā mērā, ka to nemaz nevar aprakstīt. Domas sekoja cita citai tādā ātrumā, ka neviens, kurš to nav piedzīvojis, nevarēs to aptvert. Es vēl tagad varu atstāstīt lielāko daļu no toreizējām domām. Es domāju par mūsu pēdējiem šāvieniem uz ienaidnieka kuģi, tad par šausmīgo sprādzienu, savu kritienu jūrā, dziļšanos pakal garām peldošam balķim, tālāk par glābšanas laivu, kurā sēdēja mani biedri un kurā es tiku ievilkts, arī par manas nāves šausmīgo iespaidu uz manu nabaga sievu mājās, par to, kā viņa paziņos to pārējiem ģimenes locekļiem un par tūkstoti citiem ar šo faktu saistītiem apstākļiem. Tad manas domas guva citu virzienu: mūsu pēdējais brauciens miera laikā, mana skola Magdeburgā, mani panākumi tajā un laiks, ko es esmu izšķīdis, pat visi mani bērnības braucieni un piedzīvojumi. **Tā, ceļojot atpakaļvirzienā, manā atmiņā uzpeldēja ikviens pagājušās dzīves notikums otrādā secībā.** Turklāt nevis aptuveni lielos vilcienos, bet gan ar pēdējiem sīkumiem un blakusapstākļiem, īsi sakot, viss manas eksistences laiks parādījās kā sava veida **panorāma** manas dvēseles priekšā, pie kam ikviens notikums bija saistīts ar apziņu par

tā pareizību un nepareizību, un ar noteiktu cēloņu un seku izsvēršanu.

Viss šis baismīgais pārdzīvojums beigu beigās rosināja mani noticēt gandrīz neierobežotam mūsu atmiņas spēkam, ar kuru mēs pamodīsimies citā pasaulē. Es nevaru precīzi pateikt, cik ilgu laiku es esmu pavadījis, skatoties paša pagājušās dzīves filmu, taču tās nevarēja būt vairāk kā divas minūtes kopš aizrišanās brīža līdz manai izglābšanai.”

Cīrihes ģeoloģijas profesors Alberts Heims stāsta par savu kritienu kādā pārgājienā Alpu kalnos: “Kritot es sapratu, ka tūlīt atsitišos pret klinti un gaidīju grūdienu. Es rākos ar nagiem sniegā, lai piebremzētu kritienu, un līdz asinīm nobrāzu pirkstu galus, absolūti nejūtot sāpes. Es labi dzirdēju, kā mana galva un mugura atsitās pret katru nogāzes stūri, un es dzirdēju dobjū skaņu, ar kuru mans ķermenis beidzot nokrita uz muguras. Sāpes es sajutu tikai apmēram pēc stundas. Kritiena laikā parādījās minētā domu plūsma. To, ko es pārdomāju un izjutu piecu līdz desmit sekunžu laikā, nevar izstāstīt pat desmit reiz vairāk minūtēs. Vispirms es pārraudzīju visas mana likteņa piedāvātās iespējas. Cita doma un priekšstatu grupa attiecās uz mana kritiena sekām palikušajiem. Es redzēju, kā ziņa par manu nāvi sasniedza manējos, un domās viņus mierināju. **Tad es redzēju kā uz skatuves no noteikta attāluma visu savu pagājušo dzīvi, kura tika nospēlēta manā priekšā daudzās ainās.** Es redzēju pats sevi spēlējam galveno lomu. Viss bija it kā apskaidrots ar debešķīgu gaismu, viss bija skaists un bez jebkādam sāpēm, bailēm un mokām. Arī

atmiņas par ļoti bēdīgiem notikumiem bija skaidras, tomēr ne bēdīgas. Pāri atsevišķām ainām valdīja cēlas un samierinošas domas, tās arī savienoja atsevišķus pārdzīvojumus savā starpā, un dievišķais miers kā brīnišķīga mūzika plūda cauri manai dvēselei. Arvien vairāk un vairāk mani apņēma brīnišķīgi zilās debesis ar rozīgiem un it īpaši maigi viole-
tiem mākonīšiem. Es jutu, kā tie maigi apņem mani un vienlaicīgi redzēju, ka es brīvi lidoju gaisā, un zem manām kājām man sekoja balts sniega lauks. Objektīvi vērojumi, domas un subjektīvi pārdzīvojumi norisinājās vienlaicīgi un blakus cits citam. Tad es sadzirdēju blīkšķi un mans kritiens bija galā. Tajā brīdī man likās, ka kāds melns priekšmets aizbrāzās man gar acīm un es kļiedzu, cik vien jaudas trīs vai četras reizes pēc kārtas: “Ar mani nekas nav noticis!” ”

Un visbeidzot rakstnieka Gustava Štucera stāsts par saviem pārdzīvojumiem sirds stingumkrampju brīdī, kas iestājās kā sekas pēc saslimšanas ar malāriju: “Visa mana dzīve gāja man garām ātrās, bet ne nemierīgās ainās. Visbiežāk tās peldēja man garām, tagad teiktu, kā kādas filmas kadri; dažreiz es redzēju tās kā gleznas bez rāmjiem uz garas sienas, arī kā lielu gleznojumu no putna lidojuma perspektīvas, katrā ziņā vienmēr absolūti skaidri. Starp šīm ainām bija tādas, kuras sen ir pazudušas no manas atmiņas, bet kuras es tomēr atpazinu kā patiesas. Mana domāšana reflektējoši darbojās tik skaidri, ka es sev teicu: “Tie ir sirdsapziņas priekšstati,” jo tie attiecās uz pašām par sevi nelielām neizdarībām... Bailes es nejutu nemaz. Pat pakāpeniskas nogrimšanas sajūta mani nebiedēja.”

Šo piemēru pietiek, lai atvieglotu izpratni par to, ko pārdzīvo ikviens mirušais kā pirmo pēcnāves pieredzi, proti, “atskatu uz savu dzīvi”. Pēc R.Šteinera norādījumiem šis pārdzīvojums ilgst “apmēram trīs dienas”. Citā sakarībā viņš saka, “ka ‘dzīves panorāma’ turpinās tik ilgi, cik mirušais savas Zemes dzīves laikā būtu varējis, maksimāli piepūloties, palikt nepārtrauktā nomodā, tātad, neaizmiegot”. Šis laika posms atbilst paradumam mirušā ķermenī nodot Zemei vai sadedzināt pēc trijām dienām.

Lai saprastu nākamās pēcnāves dzīves pakāpes, ir vēlreiz jāatgriežas pie cilvēka būtnes aplūkošanas, kāda tā ir uz Zemes. Kaut arī vesels cilvēks jūtas kā viens veselums, tomēr, precīzāk to aplūkojot, viņa būtne sastāv no vairākām kārtām. Tāpat kā daba paceļas līdz cilvēkam caur trijām pakāpēm: minerālu, augu un dzīvnieku valstībām, tā arī cilvēka būtnē tām atbilst trīs esamības slāņi vai jomas. Nav grūti atzīt, ka savā ķermenī cilvēks nes minerālo pasauli. Šo daļu pēc nāves viņš atstāj kā līķi. Kamēr cilvēks dzīvo uz Zemes, šī fiziski minerālā miesa ir caurstrāvota ar dzīvības spēkiem, ar otru – neredzamo miesu jeb ētermiesu.

Atskata pārdzīvojums nenozīmē neko citu kā šī ēteriskā organisma zaudējumu. Tāpat kā fiziskā miesa pēc nāves – satrūdējusi vai sadedzināta – sadalās Zemes fiziskajā miesā un ar savām sastāvdaļām atkal savienojas ar visu Zemes substanci, tā **pēc nāves** atdalās arī cilvēka dzīvības organisms un savienojas ar Zemes un Kosmosa ēterisko organismu. Šo procesu aizgājušais pārdzīvo kā aprakstīto atskatu. Kad tas ir izskanējis, mirušā gars un dvēsele atrod

sevi pavisam atdalītus no ķermeņa. Visas funkcijas, kuras caur barošanu, augšanu un vairošanos – līdzīgi augam – uzturēja fizisko miesu pie dzīvības, pārstāja darboties tāpat, kā tīri fiziska eksistence pārtrūka uzreiz pēc nāves iestāšanās. Pāri paliek tikai noteiktā ziņā radniecīga dzīvniekam dvēsele un cilvēka būtības kodols, patiesais garīgais Es.

Runājot par cilvēka “dvēseli”, mēs saprotam ar to viņa specifisko jūtu un sajūtu pasauli. Pats par sevi saprotams, ka arī dzīvniekam ir dvēsele, tikai tās pieredzes joma ir krietni ierobežota ar tās piederību kādai noteiktai sugai. Var teikt, ka dzīvnieka dvēselei ir grupveida raksturs (visai sugai ir viena dvēsele) atšķirībā no individuālās cilvēka dvēseles. Spēja sajūst baudu, dziņas un iekāres, visi ciešanu un prieka, sāpju un labsajūtas pārdzīvojumi ir dvēseles funkcijas. Tā ir trešā esamības kārtā, pateicoties kurai jūtošs un sapņojošs cilvēks, no vienas puses, ir radniecīgs dzīvniekam, bet no otras puses, pateicoties spējai jūtas pacelt līdz domāšanai, t.i. tās izprast, viņš pamato savu īpašo individuālo esamību. Ezotēriskajā literatūrā – Paracelsa, Jākoba Bēmes un Rūdolda Šteinera darbos – šis trešais būtnes loceklis tiek saukts par “astrālo miesu”, ar ko tiek norādīts uz dvēseliskās jomas saistību ar zvaigžņu pasauli.

Tikai pateicoties savam prātam un gara apziņai, cilvēks principiāli paceļas pāri dzīvniekam ceturtajā, gluži cilvēcis-kajā esamības jomā. Šeit mājā cilvēka garīgā būtība, viņa nepārejošā Es būtne.

Kopsavilkumā tas izskatās šādi:

Ār pasaules minerālai daļai atbilst cilvēka fiziskā miesa, kas pēc nāves sadalās un nešķirami savienojas ar minerālu pasauli.

Veģetatīvai augu pasaulei atbilst cilvēka dzīvības organisms (ētermiesa), kuras sadalīšanās tiek pārdzīvota **atskata** laikā.

Dzīvnieku pasaulei atbilst jūtoša dvēsele (astrālā miesa).

Bez jebkādas atbilstošas jomas jutekliskajā pasaulē cilvēkam piemīt tas, kas īsti padara viņu par cilvēku: individuālā pašapziņa un garīgā Esība jeb Es-apziņa.

Tikai fiziskā nāve norisinās fiziskajā pasaulē. Ar pēdējo elpas vilcienu, sirds apstāšanos, “acu izdzišanu” un ķermeņa atdzišanu tiek sasniegta robeža, līdz kurai cilvēka miršanas procesam var izsekot ar maņām no ārpusē. Jau otra miršanas pakāpe – atskats – tiek pārdzīvota viņpusē, t.i., pārjutekliskajā jomā. Tikai tie, kuri ir atgriezušies no viņpusē, kā mēs to redzējam, var sniegt mums vairāk vai mazāk precīzus priekšstatus par šo “otro miršanu”.

No trešās pēcnāves dzīves sfēras parasti nekādas ziņas nenasniedz dzīvus cilvēkus. Arī spiritisms nevar apgaismot šo tik būtisko dvēseles pēcnāves stadiju. Toties ēģiptiešu gudrības ziņojumi, Homēra, Virgīlija dzeja un visbeidzot Dantes liecības sniedz mums šai ziņā visai bagātīgu materiālu. Viņi visi runā par dvēseles pārdzīvojumiem pēc nāves kā

par Zemes dzīves sekām atbilstoši teicienam: “Jo viņu darbi seko viņiem”. Mūsu gadsimtā, kā var redzēt, tikai Rūdolfšteiners ir aprakstījis savās grāmatās dvēseles pēcnāves dzīvi šajā trešajā pakāpē – šķīstīšanas vai kamalokas pakāpē. Sekojošas domas mēs citējam no viņa grāmatas “Teosofija”.

Kāds sens dvēseles raksturojums skan šādi: “Dvēsele ir gara priestere miesas templī.” Tas norāda uz dvēseles starpnieces lomu. Dzīves laikā tā ņem dalību visā, kas attiecas uz miesu, taču vienlaicīgi tā spēj uzņemt gara radītās domas: “Šī doma piepilda to ar prieku, tā – ar riebumu; pareizais spriedums izraisa dvēseles aplausus, nepareizais – nepatiku.” Tādējādi dvēsele ir iekļauta starp miesas un gara pasauli. “Jā, cilvēka attīstības pakāpe ir atkarīga no tā, vai viņa dvēseles noslieces tiecas vairāk vienā vai citā virzienā. Cilvēks ir jo pilnīgāks, jo vairāk viņa dvēsele simpatizē gara izpausmēm, un viņš ir jo nepilnīgāks, jo vairāk viņa noslieces tiek apmierinātas caur miesas izdarībām.” Dzīves laikā dvēsele, ja tā sevi pareizi saprot, ir gara kalpone. Visus maņu pārdzīvojumus “tā dara zināmus garam, kurš, pateicoties tam, nokļūst pie fiziskās pasaules **izpratnes**.” Un otrādi: “Doma, kas parādās garā, caur dvēseli tiek pārveidota vēlmē pēc tās realizēšanas un tikai tādējādi ar miesiskā darbarīka palīdzību var kļūt par rīcību.”

Šī starpnieces misija starp garīgo un fizisko pasauli līdz ar nāvi dvēselei tiek visai radikāli atņemta. Principā pats par sevi saprotams, ka līdz ar to iestājas stāvoklis, par kuru liecina visas pagātnes mācības par mirušajiem: “šķīstīšanas uguns” sāpes un ciešanas. Jo neattīstītāks cilvēks bija uz

Zemes, jo vairāk viņa dvēsele bija saistīta ar ķermeņa procesiem, un tās saistība ar garu bija atbilstoši vāja. Ja dvēsele bija pieķērusies pirmām kārtām miesas funkcijām, ēšanai un dzimumdzīvei, tad par to bija jāsamaksā ar gara funkciju īstenošanas iespēju. Šteiners formulē to šādi: “Ja cilvēks izjūt prieku tikai no tiem iespaidiem, ko uz viņa maņām atstāj fiziskā pasaule, tad viņa gara dzīve tiek pilnīgi ievilkta šajā jomā.”

Lai gan ar nāvi ķermeņa funkcijas pārtrūkst, tomēr Zemes dzīves sekas turpinās. Dvēseles būtība tika iesaistīta fiziskajā pasaulē, caurstrāvota ar fizisko elementu. Lai gars ar dvēseli reiz patiešām varētu atbrīvoties no jebkādas saistības ar fizisko pasauli, šīm zemišķo pārdzīvojumu atliekām, kuras darbojas tālāk, ir nepieciešama šķīstīšana, apskaidrojoša tīrīšana. Šo procesu Šteiners definē šādi: “Pēc nāves cilvēka gars piedzīvo kādu laiku, kad dvēsele atmet savu tieksmi pēc fiziskās esamības, lai atkal sekotu tīriem garīgi dvēseliskās pasaules likumiem un padarītu garu brīvu. Ir dabiski, ka šis laiks ilgst jo ilgāk, jo stiprāk dvēsele bija piesieta pie fiziskās esamības. Cilvēkam, kas maz bija pieķēries fiziskajai dzīvei, tas būs īss, turpretī – ilgs tādām cilvēkiem, kas visas savas intereses ir saistījis ar šo dzīvi tā, ka mirstot dvēselē paliek daudzas iekāres, vēlmes utt.”

Tālāk Šteiners ikvienam saprotamā veidā sniedz kādu konkrētas dvēseles pēcnāves stāvokļa ainu. Gardēdim dzīvē sagādā baudu tas, ka ēdiens kairina viņa aukslējas. Baudu pašu par sevi, protams, sajūt nevis ķermenis, bet gan dvēsele. Dvēselē dzīvo bauda un kāre pēc tās. Taču iekāres

apmierināšanai ir nepieciešams atbilstošs ķermeņa orgāns, piem., aukslējas utt.. Pēc nāves dvēsele uzreiz nezaudē šādu iekāri, toties tās apmierināšanai nepieciešamā orgāna vairs nav. Tas ir līdzīgi tam kā cilvēks, kuram nav iespējas tikt pie ūdens, cieš dedzinošas slāpes. Tā dvēsele cieš dedzinošas mokas no tā, ka trūkst iespējas sajust baudu, jo nav orgāna, caur kuru to baudu varētu sajust. Paliek tikai neremdināma vēlme pēc baudas. Pēc nāves, t.i., no miesas brīvajā stāvoklī, šīs sajūtas ir daudz spēcīgākas nekā dzīves laikā. Tā tas ir ar visu, pēc kā dvēsele tiecas un kas var tikt apmierināts tikai caur fiziskiem orgāniem. Šis stāvoklis ilgst tik ilgi, kamēr dvēsele iemācās vairs nekārot pēc tā, kas var tikt sagādāts tikai caur miesu. Laiku, kas tiek pavadīts šajā stāvoklī, var nosaukt par iekāru vietu, lai gan šeit mums, protams, nav darīšana ne ar kādu "vietu".

Šāds pēcnāves apraksts ir saprotams ikvienam no aizspriedumiem brīvam prātam. Tas ļauj saprast atbilstoši mūsdienām visu to, kas gadu tūkstošiem tradicionāli tika saukts par "elles uguni", "šķīstīšanu" vai "kamaloku". Reliģiju valodā mums būtu jāsaka: "Dvēseles dziļumos mīt kādas izsenas ilgas pēc uzņemšanas "Debesīs". Šis mērķis var tikt sasniegts tikai tad, kad dvēsele ir gatava atbrīvoties no Zemes dzīves izdedžiem, atkritumiem. Tas notiek dvēseliskās pasaules zemākajā reģionā, kas tiek saukts arī par "iekāru svelmi" vai "elli".

Cilvēkam, kurš vispār ir spējīgs, mūsdienās tas ir drīzāk gribas nevis izziņas jautājums, domāt jēdzienus dvēselē un garā neatkarīgi no miesas, tad šeit aprakstītie dvēseles

stāvokļi izriet paši par sevi no faktu loģikas: iekāres un fiziskā bauda nevar tikt apmierinātas dvēseles pasaulē, kas sākumā kāpina alkas pēc to apmierināšanas, taču pēc tam ļauj tām izskanēt. “Dedzinošas iekāres pamazām aprij pašas sevi, un dvēsele piedzīvo, ka šādu iekāru iznīcināšana ir vienīgais līdzeklis nepieļaut tās ciešanas, kurām būtu jārodas no tām. Fiziskajā dzīvē taču arvien no jauna tiek panākts šo iekāru apmierinājums. Līdz ar to sāpes, ko izraisa dedzinošas alkas, tiek pārklātas ar sava veida ilūziju. Pēc nāves “šķīstīšanas ugunī” šīs sāpes, pilnīgi neizklātas, pārņem dvēseli kā neremdināmas alkas pēc atbilstošiem pārdzīvojumiem.

Ja uz Zemes cilvēks parasti sajūt ciešanas kā traucējumu un, tikai sasniedzis noteiktu brieduma pakāpi, pamana un atzīst arī to svētību, tad pēc nāves dvēsele spontāni pārdzīvo visu sāpīgo pārdzīvojumu nepieciešamību un jēdzīgumu. “Jo dvēsele pēc nāves **tiemas** pēc savas šķīstīšanas, jo tikai tādejādi var tikt nodzēstas tajā pastāvošās nepilnības.” Tādēļ tā brīvprātīgi ļaujas visu važu “sadedzināšanai”, kas jutekliskajā pasaulē atdalīja to no tīrā gara. Šeit runa ir ne vien par līdz šim minētajām fiziskajām iekārēm, bet gan par visu, ko cilvēks ir piedzīvojis kā amoralitāti, glēvumu, neiecietību, antipātiju utl..

Sevišķas nepatikšanas pēcnāves dzīvē cilvēkam sagādā egoistiskas izjūtas. “Fiziskās dzīves laikā cilvēks sajūt savu ķermeni kā savu patību. Tas, ko sauc par pašsajūtu, balstās šajā faktā, un, jo jutekliskāk cilvēki dzīvo, jo vairāk viņu pašsajūtai piemīt šāds raksturs. Pēc nāves ķermenis kā šīs

pašsajūtas nesējs atkrīt. Tādēļ dvēsele, kurai palika šī sajūta, jūtas ir kā iztukšota. Tas ilgst tik ilgi, kamēr cilvēks uzzina, ka fiziskajā nemīt patiesais cilvēks. Šādā pārdzīvojumā var labi iejusties, ja dvēseli neuzskata tikai par miesas funkciju, bet gan kā patstāvīgu cilvēka būtnes locekli. Nav grūti saprast, ka stiprinošs izlīdzinājums jāpiedzīvo arī tām dvēseliskām vājībām un nepilnībām, kuras cilvēks dzīves laikā nemaz neapzinājās kā trūkumu, kā, piem., ārišķīgs rosīgums, tukša fantazēšana, aiz reliģiozām frāzēm slēpts egoisms, egoistiska mīlestība un citas, kas mazina dvēseles objektīvo morālo vērtību. Pie nepilnībām, kurām pēc nāves jātiek attīrītām, pēc Šteinera vārdiem, pieder arī to personu fanātisks darbīgums, kuras “ārēji rada ideālistu iespaidu”, kuras kā mākslinieki vai zinātnieki nododas savam darbam, “nesot daudzus upurus”, bet kuru mērķis īstenībā ir tikai kāpināt “jutekliskās baudas sajūtu”.

To, ka pašnāvnieki negatavo sev nekādu vieglo likteni, cilvēki zināja kopš seniem laikiem. Tiem ir grūtāk atrast ilgoto **mieru** viņpasaulē nekā cilvēkiem, kuri ir miruši dabiskā nāvē. “Dabiskās nāves gadījumā līdzās miesas sabrukumam notiek arī pakāpeniska ar to saistīto jūtu atmiršana. Pašnāvniekiem pie mokām, ko viņiem sagādā pēkšņas iztukšotības sajūta, klāt nāk vēl neapmierinātās iekāres un vēlmes, kuru dēļ viņi ir atņēmuši sev ķermeni.”

Agri nomiris bērns, kas tika aizsaukts vēl īsti nesaistījies ar Zemi, piedzīvo likteni, kas būtiski atšķiras, piem., no sirmgalvja likteņa, kurš atskatās uz garu Zemes dzīvi. Tādēļ, lai izceltu šo kontrastu, Gēte izvēlējās par nobriedušās Fausta

dvēseles pavadoni pēcnāves dzīvē kāda agri nomiruša zēna dvēseli.

Cik dažādas ir dvēseles dzīves laikā, tik atšķirīgi norisinās arī viņu “šķīstīšanas laiks” pēc nāves. Mēs varam saprast, kas tradicionālajās ticībās ir novedis cilvēkus pie bailēm no “elles mokām” un ko Dante ir mākslinieciski attēlojis kā *inferno*. Taču jāsaprot, ka jo mazāk laika gaitā cilvēku apziņā bija palicis tiešo, pārjuteklisko atziņu par pēcnāves dzīvi, jo stiprākas kļuva bailes un bažas sakarā ar šīs pasaules atstāšanu. Kristīgās baznīcas attīstības vēsturē, kas bija visai traģiska, var izsekot, kā no gadsimta uz gadsimtu garīgais apvārsnis arvien vairāk satumsa un ieskats mirušo valstībā kļuva neiespējams. Mierinošo atziņu vietā, pateicoties kurām varēja saprast šķīstīšanas procesa nozīmi mirušajām dvēselēm, domas par eļļu un debesīm tika padarītas par soda un atlīdzinājuma līdzekļiem primitīvai audzināšanai “ar pātagu un burkānu”. Tieši tur, kur cilvēki sanāca kopā baznīcā, lai vingrinātos altruismā un pašizliedzībā, izveidojās egoisma perēklis. Tik kaislīgi koptie priekšstati par debešķīgo paradīzi nebija nekas cits, kā no egoisma dzimušu vēlmju fantāzijas, ar kurām ticīgos gribēja mudināt uz morālo rīcību.

Jo svarīgāk ir mūsu laikā gūt skaidru izpratni par dzīvi pēc nāves. Priekšnoteikums tam ir bezaizspriedumainā izziņas griba, kas meklē garīgo īstenību viņpus bailēm un paša vēlmēm. Tas, kurš ir atzinis cilvēka dvēseles šķīstīšanas procesa nepieciešamību pēcnāves dzīvē, var saprast arī to, ka tādas pārdzīvojumu jomas kā “elle” un “šķīstīšanas ugunis” nav vis gala stacijas. Katra cilvēka dvēseles dziļumos

neatkarīgi no tā, vai viņš to apzinās vai nē, dzīvo kāds cits mērķis. Tas izpaužas no kristīgajai tradīcijai pazīstamās vēlmes, kas vēl mūsu laikā tiek izteikta gandrīz pie katra zārka, proti, “Dusi mierā”. Ja mēs atbrīvosim šos divus vārdus no jebkādas sentimentalitātes, tad tajos paliks tikai attaisnota cerība uz Zemes dzīves nemiera pārvarēšanu caur dzīvi dievišķi garīgo būtņu pasaulē.

Līdz ar to mēs pieskārāties ceturtaļ pēcnāves dzīves pakāpei, kurā dvēsele dzīvo brīva no jebkādam saiknēm ar miesīgo eksistenci un no tās sekām kā šķīstīts būtnes locekļis vienesmē ar garu. Gars kā tāds Zemes dzīvē var darboties tikai ar dvēseles starpniecību, kas ir atkarīga no miesīgas organizācijas. Tādēļ R.Šteiners saka: “Kamēr gars darbojas fiziskajā miesā, viņš nevar dzīvot savā patiesajā veidolā kā gars. Viņš var tikai it kā spīdēt cauri fiziskās esamības plīvuram.”

Pēc nāves dvēsele kļūst par atbilstošas garīgās individualitātes kodola apvalku. Līdz ar to tā tiek iekļauta kādā pasaulē, kas kristīgajā tradīcijā tiek saukta par “Debesīm”. Savienojusies ar garu, dvēsele jūtas kā gars starp gariem. Šeit plūst spēku avoti, no kuriem mūžīgais cilvēks tiek barots no jauna, lai pēc pelnītā “atpūtas laika” beigām atgrieztos jaunajā Zemes dzīvē. Šteiners izvēlējās šai esamības jomai vārdu “garu zeme” un apraksta uzturēšanās mērķi tīrajā garu zemē pretstatā zemes inkarnācijas mērķim šādi: “Uz fiziskās skatuves cilvēks iepazīst fiziskās pasaules īpašības un spēkus. Darbojoties tajā, viņš krāj pieredzi par to, kādas prasības fiziskā pasaule izvirza tam, kas tajā grib strādāt.

Viņš it kā iepazīst matērijas īpašības, kurā viņš grib iemiesot savas domas un idejas. Pašas domas un idejas viņš nevar izsūkt no matērijas. Tādējādi Zemes pasaule ir reizē gan darbības skatuve, gan **mācīšanās** iestāde. "Gara zemē" iemācītais tiek pārveidots par dzīvā gara spējām. Lai paskaidrotu, iepriekš minēto salīdzinājumu var turpināt. Arhitekts izstrādā kādas ēkas plānu. Tas tiek realizēts. Darba gaitā viņš sakrāj visdažādāko pieredzi. Viss jaunais, ko viņš iemācījās vai piedzīvoja, kāpina viņa spējas. Izstrādājot nākamo plānu, viņš izmanto šo savu pieredzi. Šis nākamais plāns ir bagātāks par visu to, ko viņš ir iemācījies pirmās ēkas celšanas gaitā. Tā tas ir arī ar citu citai sekojošām cilvēka dzīvēm. **Starplaiķā starp iemiesojumiem gars dzīvo paša sfērā.** Viņš var pilnīgi nodoties garīgās dzīves prasībām. Viņš vispusīgi veido sevi, būdams brīvs no fiziskā ķermeņa, un iestrādā šajā veidojumā savu iepriekšējo dzīvju augļus un pieredzi."

Pēcnāves dzīves ceturtnā pakāpe, t.i. dzīve "dievišķajā garā", ņemot vērā atkaliemiesošānās faktu, piešķir līdzšinējām kristīgajām "debesīm" pilnīgi jaunu nozīmi: pēcnāves dzīves mērķis šeit ir nevis mūžīgais miers, bet gan nākotnes plānu izstrādāšana dievišķā miera apskaidrotajā gaisotnē.

Gundhilde Kačere

LĪĶA NOZĪME CILVĒKAM UN ZEMEI

Par apglabāšanu

Mūsu gadsimtā, bet vēl lielākā mērā uz gadsimta beigām visas dzīvības formas ir pamatīgi pārmainījušās. Vecās ģimenes, sociālās un reliģiozās saiknes arvien zaudē savu nozīmi. Visās dzīves jomās aug nedrošība, cilvēki meklē jaunas formas, arī joma, kuru var nosaukt “apbedīšanas kultūra” nav izņēmums šai ziņā. No Skandināvijas pie mums ir pārgājusi un izplatījusies tradīcija apglabāt mirušos anonīmi, un tas notiek lielākoties pēc pašu mirstošo vēlmes. Tādos gadījumos piederīgie bieži vien sāpīgi pārdzīvo individuālā kapa kā vietas trūkumu “sērošanai” un “sēru pārvarēšanai”.

Vienlaicīgi arvien stiprāk jūtama tieksme pēc individuālām mirušā piemiņas svinībām, kur uzmanības centrā ir mirušā personība. Veidojas jaunas rituālu formas, kamēr baznīcas apglabāšanas rituāli bieži vien vairs netiek pieprasīti. Tātad tieši nāves priekšā tiek skaidri izjusta nepieciešamība pēc kaut kāda veida rituāla, un uzmanība tiek vērsta uz visiem apstākļiem, kas ir saistīti ar nāvi.

Pašos pēdējos gados vispārējā apziņā arvien spēcīgāk dzīvo jautājums: kas notiek ar liķi. To ir ne mazums veicinājuši atkārtotie raksti avīzē, kuros visai sīki tiek aprakstīts viss, kas ir saistīts gan ar sadedzināšanas, gan ar

apglabāšanas zemē tīri tehniskām detaļām. Doma par to, ka, pateicoties tehniskam progresam un ar to saistītajiem pēdējo gadu atklājumiem, arī apbedīšanas būtībā ir ienākušas pārmaiņas, bieži vien noved cilvēkus pie visai fantastiskiem priekšstatiem. Tā var dzirdēt, ka modernajās krematorijās sadedzināšana notiekot ar lāzeri. Šī jaunā tehnoloģija, kas tiek izmantota, piemēram, mikroķirurģijā, metālapstrādē, zemes mērījumos un ziņu raidīšanai, nav nekas cits kā gaismas staru koncentrēšana un pastiprināšana ar dažādu mediju palīdzību. Temperatūra, kas ir nepieciešama kremēšanai, tādā veidā nevar tikt sasniegta. Arī elektriskais loks, par kuru tiek stāstīts, tātad gāzes izlādēšanās ārkārtīgi augstas strāvas gadījumā, kas tiek lietota loka un gāzes izlādēšanas lampās metāla apstrādes procesā, nav piemērots kremācijai un nav zināms krematoriju speciālistiem.

Īstenībā sadedzināšana krematorijā notiek pēc būtības arī šodien ne citādi kā R. Šteinera laikā. Ir mainījies tikai dedzināmais materiāls. Sākotnēji tā bija ogle, šodien gāze vai elektrība. Tur, kur notiek krematoriju modernizācija vai iekārtu rekonstrukcija, saskaņā ar jaunākajiem tehniskajiem ieskatiem runa visur ir par gāzes maiņu pret elektrību un pēc Federācijas likumdošanas tiek pieprasīta dūmu un gāzes attīrīšanas iekārtu iebūvēšana. Tātad modernizācija izpaužas galvenokārt organizācijas racionalizēšanā un automatizēšanā, kā, piem., tiek ziņots par jauno krematoriju Berlīnē. Pateicoties datoru izmantošanai, arvien mazāk tiek pieprasīts cilvēka spēks.

Visi šie jauninājumi neko nemaina pašā kremācijā kā tādā. Tā notiek tāpat kā 20.gadsimta sākumā. Meijera konversācijas vārdnīcā (1926.g.) – un līdzīgi jau 1909.g. – var atrast tās precīzu aprakstu, kas principā der arī šodien: ar šamotu aplikta kamera tiek sakarsēta līdz temperatūrai ap 800 grādu pēc Celsija, pirms tiek ievadīts zārks. Uzliesmojums var notikt zibenīgi un viegla sprādziena pavadīts, tā ka dažreiz var teikt, ka sadedzināšana tiek iesākta ar sprādzienu. Taču šis sprādziens ne mazākā mērā neskar līķi, un nevar būt runas par to, ka līķis tiek uzspridzināts, bet gan, temperatūrai tālāk paaugstinoties un pievadot gaisu, notiek mierīga un vienmērīga sadegšana, kas ilgst no vienas līdz pusotrai stundai. Pāri paliek pelni, kas sastāv lielākoties no kaulu pelniem, t.i., galvenokārt no fosforskābiem kaļķiem, tātad no cilvēka fiziskās miesas tieši minerālās substances. Tādēļ urna, kurā tiek iebērtas pēdējās zemišķās sastāvdaļas, ir pārsteidzoši smaga – 1,5 – 2 kg. Pašas urnas sastāv no plāna, dažu gadu laikā no rūsas izirstoša melnā skārda. Pelniem pēc iespējas drīz ir jāizkūst zemē. Tādēļ Štutgartē tagad tiek pieļautas tikai tādas urnas, kas satur 15 gadu laikā. Tā tīri praktisku apsvērumu dēļ tiek izstrādāti tādi oficiāli noteikumi, kuri apstiprina un apbalsta to, pie kā būtu jātiecas no garazinātnes redzes viedokļa. Visus šos procesus var studēt visai lietišķi un vēsi, tai pat laikā nezaudējot sajūtu, ka šeit darbojas vareni pasaules spēki un norisinās procesi, kuriem ir svarīga nozīme visai pasaulei un kas tālu pārsniedz to nozīmi pašiem mirušajiem un palikušajiem.

Kam kādreiz ir bijusi iespēja raudzīties liesmu jūrā, kas aprij līķi, tas nekad neaizmirsīs šo cēlo skatu. Te zaudē nozīmi jautājums, vai pastāv kvalitatīva atšķirība starp elektrību vai ar gāzi radīto siltumu.

Kremācijā jau nenotiek līķa tieša saskaršanās ar šiem elementiem, bet gan tas tiek nepastarpināti nodots siltuma elementam. Varētu teikt, ka siltums rada iespēju, ka zārks aizdegas noteiktā mērā no paša radītās uguns un tas savukārt rodas, pateicoties vienam no abiem kurināšanas materiāliem, no gāzes vai strāvas. Siltuma kvalitāte nav atkarīga no līdzekļa, ar kuru tas tiek sasniegts, ko parāda, piemēram, Hansa Rebmana eksperimenti. Katrā ziņā fizikālo faktoru līdz šim nepietika, lai varētu konstatēt kvalitatīvu atšķirību.

Kādu apglabāšanas veidu izvēlēties, ir atkarīgs no individuālās vēlmes. Rūdolf Šteiners, runājot par šo tēmu, vienmēr uzsvēra, ka attiecībā uz visu turpmāko, kas notiek pēc nāves, nedz cilvēkam, nedz Zemei nav nekādas nozīmes tam, kādā veidā tiek veikta apglabāšana. Atšķirība pastāvot vienīgi laikā, cik tas ilgst, kamēr vielas tiek uzņemtas Zemē, proti, kad ķermenis ir satrūdējis. Un tomēr pastāv pamatīga atšķirība, vai mirušā ķermenis tiek ieguldīts "vēsā kapā" vai nodots siltuma elementam. Par to būs runa turpmāk.

Kāds jau 1906. gadā jautāja R. Šteineram, kam būtu jādod priekšroka – uguns apbedīšanai vai aprakšanai. Toreiz

kremācija bija vēl tikai pašā sākumā un tika stipri apšaubīta. 1878. gadā Gotā tika ierīkota pirmā vācu krematorija. Līdz 1910. gadam Vācijā uzradās kopumā 24 krematorijas. Tādēļ R. Šteinera atbilde bija tāda, ka šodien – tātad 1906. gadā – mēs dzīvojam laikā, kad vēl ne sevišķi svarīgi, kāda veida apbedīšana tiek izvēlēta. “Bet tepat viņš uzsver, ka tie, kuri iestājas par sadedzināšanu, ir nākotnes pionieri, jo “nākotnē cilvēki arvien vairāk atdos priekšroku ķermeņa sadedzināšanai.”*

Kopš R.Šteiners ir teicis šos vārdus, ir pagājuši gandrīz 100 gadi, un, vērojot šīs apbedīšanas formas attīstību un izplatīšanos kopš tā laika, var skaidri redzēt, ka R.Šteinera pareģojums ir apstiprinājies. Pilsētās kremāciju skaits jau tālu pārsniedz zemes apglabāšanas gadījumus, jo sevišķi, kad 1964. gadā katoļu baznīca atļāva uguns apbedīšanu.

Līķa nozīme cilvēkam

Mirušā cilvēka līķis ir palikušajiem tuviniekiem un draugiem kaut kas augsts, rosinošs godbijīgu un svinīgu noskaņojumu. Tā ir miesas čaula, kuru mīļotais mirušais dzīves laikā ir apdzīvojis un veidojis. Atmiņās mirušā tēls parādās šī zemes ķermeņa veidolā. Jā, mēs esam aicināti kopt mirušo piemiņu, iztēlojoties viņa veidolu, viņa kustības, viņa seju, viņa runas veidu tik skaidri, cik vien

-
- Fragebeantwortung 1.Oktober 1906, in Nachrichtenblatt vom 11.November 1945.

iespējams, piemēram, kad uzņemamies to, ko R.Šteiners sauc par “lasīt mirušajiem priekšā”.

Palikušajiem tuva cilvēka nāve vienmēr nozīmē zaudējumu, kas ir saistīts ar skumjām un sāpēm. Pats mirušais pārdzīvo šķiršanos no savas fiziskās miesas pavisam citādi. To R. Šteiners apraksta visur, kur viņš runā par šo tēmu, un raksturo nāves mirkli, skatoties no viņpus nāves sliekšņa, kā gaismas uzliesmojumu: mirušais atskatās uz savas miršanas mirkli kā uz brīnumskaistu notikumu, kā uz gara uzvaru, kas atbrīvojas no fiziskās miesas apvalka; uz jūtu un gribas impulsu atbrīvošanos no plūstošo domu straumes (*GA 161*). Tas ir “visbrīnišķīgākais, visskaistākais, visvarenākais, viskrāšņākais notikums no visa, uz ko mirušais vispār var atskatīties. Un, atskatoties uz nāvi “kā uz pamošanos garīgajā pasaulē, uz šo garīgo augšāmcelšanos”, mirušais aizdedzina savās turpmākajās gaitās arvien no jauna savu Es – apziņu (*GA 157*).

Mēģinot aplūkot un saprast visu, ko R.Šteiners ir teicis visdažādākajās sakarībās par mirušo attiecībām ar savu atstāto – R.Šteiners saka arī “atmesto” vai “atkritušo” – fizisko miesu, mēs tuvojamies pirmām kārtām cilvēka fiziskās miesas noslēpumam. Ne velti R. Šteiners uzsver, ka cilvēka fiziskās miesas aplūkošana pieder pie garazinātnes grūtākajām problēmām (*GA 131*). “Tas, ko mēs uztveram kā fizisko miesu, ir tikai zemišķi materiālas vielas. Īstenībā tajā ir iemiesota neredzama spēku miesa, tā padara viņu redzamu. Šī spēku miesa ir garīgas dabas un veido zemes

ķermeņa formu un veidolu. R.Šteiners runā par to kā par “formas miesu”, “fantomu” (*GA 131*), turklāt vispārpieņemtajā valodā ar šo vārdu “fantoms” tiek apzīmēts ne tikai kāds māņu tēls, bet arī cilvēciskā ķermeņa sastāvdaļu modelis medicīnas studiju nolūkiem. Rūdolfš Šteiners salīdzina šo formas miesu, kas piešķir materiālam ķermenim veidolu, ar tēlnieka ideju par veicamo mākslas darbu. Lai uzskatāmi parādītu attiecības starp veidolu un vieliskumu, viņš lieto visai pārlicinošu salīdzinājumu. Zemišķas vielas piepilda cilvēciskās formas tīklu kā āboli, sakrauti ratos (*GA131*). Un citur: Redzamo fizisko ķermeni var salīdzināt ar pīrāgu, kura forma neizriet no matērijas, proti, no mīklas, bet gan iegūst to no trauka formas, kurā tas tiek cepts (*GA 205*). Un vēl: “Tas, ko cilvēks, dzīvojot uz Zemes nes sevī kā matēriju, jau ir vairāk vai mazāk graudainas substances, ... drupatiņu kaudze” (*GA 230*).

Tas, ko mēs redzam guļam zārkā, ir forma, kuru spēku miesa aizņemas uz laiku, pirms izzustu, jo šī forma nebija cilvēka īpašums dzīves laikā, bet gan aizdevums. Un tad fiziskā miesa pakļaujas dabā valdošajiem likumiem: “Daba var fizisko miesu tikai iznīcināt. Tā necieš pašas likumsakarību ietvaros cilvēcisko veidolu” (*GA 234*).

Dzīves laikā cilvēka Es bija saistīts ar šo fizisko miesu caur astrālo un ēterisko miesu. Tikai caur tām Es varēja iedarboties uz fizisko miesu un izmantot to kā sava veida instrumentu. Ar nāvi fiziskā miesa atdalās no citiem cilvēkbūtnes locekļiem, saikne to starpā pārtrūkst. Kļūst

“skaidrs, ka fiziskai miesai vairs nav nekā kopīga ar Es, ...tā tiek atkal iekļauta fiziskajā ār pasaulē” (GA 93a).

Un kad vēlāk ētermiesa atdalās no Es un astrālās miesas kā sava veida otrs līķis, tad tā seko ēteriskās pasaules likumiem. Tā palielinās, izplešas kosmosā un zaudē veidolu, kuru ir pieņēmusi evolūcijas gaitā, pielīdzinoties formas miesai.

Pēc nāves pati garīgi dvēseliskā būtne turpina savu ceļu un iziet savas tālākās garīgās attīstības pakāpes, kuras ved to ārā kosmiskos tālumos. Kad pēc tam cilvēks izplata savu apziņu un visu savu būtņi makrokosmosā, tad vienīgā vieta paliek neaizpildīta, tukša: “Tā ir telpa, kuru mēs ieņemam šeit, uz Zemes mūsu ādas ietvaros. ... Tad mēs aplūkojam sevi no ārpuses un raugāties tukšā (dobjā) telpā. Tas, kur mēs raugāties, paliek tukšs.”

Šī raudzīšanās telpā, kuru Zemes dzīves laikā bija ieņēmusi fiziskā miesa, ir “saistīta ar varenu iekšēju pieredzi, ar kādu varenu pārdzīvojumu”, kas pavada cilvēku cauri visai viņa pēcnāves dzīvei un viņam saka, ka viņam tagad šī tukšā vieta no jauna jāaizpilda. Cilvēks izjūt savu vietu pasaulē. Cilvēks izjūt, ka viņš ir viens būvākmenis pasaules ēkā, bez kura pasaule nevarētu pastāvēt.” (GA 168)

Šī raudzīšanās uz vietu, kurā fiziskā miesa reiz dzīvojusi un darbojusies uz Zemes, izraisa spēcīgu, nākamās likteņus impulsējošu iedarbību. Taču attiecībā uz pašu šo fizisko

miesu tas ir sava veida negatīvs [šeit „negatīvs“ nav domāts kvalitatīvā ziņā, bet gan fotouzņēmuma ziņā] iespaids. Mirušais tieši nevērš savu skatienu uz atstāto miesas čaulu, jo – tā saka Rūdolfs Šteiners – “fiziskā veidola, kuru viņš ir redzējis, raudzīdamies spogulī vai fotogrāfijā, vairs nav. Tas viņu arī vairs neinteresē.” (GA 231)

Zemes miesa tiek nodota Zemes elementiem – “nav jau lielas atšķirības starp kremāciju un apglabāšanu zemē” –, un stājas spēkā dabas likumi, izārdot miesas veidolu un iekļaujot vielas dabas procesos. “Šo procesu mirušais pārdzīvo tā, kā mēs pārdzīvojam dabas parādības.”

“To, ko cilvēks redz šajos procesos, kad atskatās no garīgās pasaules uz fiziskās miesas likteni, varētu nosaukt par dabas norisi, ...kurai cilvēks tikpat maz izmanto morālus jēdzienus, cik redzot, kā veidojas mākoņi un zibens pārlec no viena mākoņa uz otru un tamlīdzīgi. Tāpat kā cilvēks raugās uz šiem dabas notikumiem, viņam sākumā jāraugās uz to, kas izšķīst kā viņa fiziskā miesa.” (GA 148)

Šādi aprakstītam pārdzīvojumam nāves stundā pievienojas arī cita mirušā pieredze, kas padara šo mirkli par skaistāko, burvīgāko un spīdošāko pārdzīvojumu, proti, garīgās cilvēka būtības uzvara pār fiziskās miesas matēriju. Abi šie pārdzīvojumi ir saistīti savā starpā un ir viena liela, aptveroša pārdzīvojuma, kuru mēs saucam par “miršanu”, divas puses. Mirušais raugās uz fizisko miesu, kuru sajūt

kā aizejošu, un redz savu miesiskumu no malas. Tas tagad kļūst viņam “dabas būtne”, kas ir nodota fiziskiem dabas spēkiem” (GA 174a). Bet tas, kas norisinās kā vielu pārveidošanas process, neskar mirušo pa īstam. Šajā laikā viņš ir nodevies savu Zemes darbu, savas morālās un amorālās rīcības pārdzīvojumiem attiecībā pret citiem cilvēkiem, kuru pārveidošanu un izlīdzināšanu viņš redz kā sava nākamā likteņa uzdevumu. Tikpat maz, cik nomesta čūskas āda ietekmē čūskas turpmāko dzīvi un olas čaumalas – turpmāko putna augšanu, tikpat maz atstātais līķis tieši ietekmē turpmāko cilvēka dvēseles dzīvi. (GA 205)

1924. gadā nolasītās lekcijas par karmu Rūdolfs Šteiners ievadīja ar apcerējumu, kurā parādīja dažādas likumsakarības starp cēloni un sekām minerālu valstībā un augu valstībā, lai radītu pamatu cilvēciskās karmas izpratnei. Un arī šeit viņš runāja par fiziskās miesas, kas kā līķis ir pakļauta nedzīvās minerālās pasaules likumiem, atdalīšanos no individualitātes, kas iet cauri atkārtotām Zemes dzīvēm.

“Un, ja cilvēks, kuram piemīt atbilstoša spēja, vēro to, par ko ir pēc nāves ir kļuvis pats cilvēks, viņa garīgi dvēseliskā būtne, viņš var teikt: Jā, tas tomēr ir tā, ka līķis ir nomests, un turpmāk šai īstajai garīgi-dvēseliskajai cilvēkbūtnei, kas ir nonākusi viņpus nāves vārtiem, šis līķis vairs neko nenožīmē. Tas ir kaut kas atmests.” (GA 235)

Kad Rūdolfam Šteineram jau 1906. gadā kāds pajautāja, kā uz mirušo iedarbojas viņa ķermeņa iebalzamēšana, viņa atbilde toreiz skanēja visai pārsteidzoši: “Tai vairs nav tāda pati nozīme kā agrāk, šodien dvēselei ir samērā vienalga, kas uz Zemes notiek ar atstāto ķermeni”. (Atbilde uz jautājumu 1906. gada 1. oktobrī.) Tātad šajā gadījumā Rūdolfs Šteiners uz specifisku jautājumu sniedz ļoti vispārīgu atbildi.

Un 1924. gadā viņš sniedz tai pašā virzienā norādošu atbildi, kad jauno mediķu kursa gaitā viņš tika jautāts, vai līķa sekcija ietekmējot mirušā likteni pēc nāves. Viņš teica: “Tas nemaz neietekmē mirušā likteni”. (*GA 316*)

Pēc līdz šim minētajiem R.Šteinera izteicieniem šī atbilde mūs vairs nevar pārsteigt. Gan iebalzamēšana, gan sekcija ir dzīvo darīšana, kuriem jāizšķir, kam jānotiek. Tā mums ir zināms Fridriha Ritelmeyera atstāstītais gadījums ar Hermanu Joahimu, pēc kura nāves pats Šteiners ir ieteicis abdukciju, jo viņš gribēja pārlicināties par viņa uzstādītās diagnozes pareizību. (*Fr.Rittelmeyer “Meine Lebensbegegnung mit Rudolf Steiner.”*)

Un tomēr noteiktos apstākļos arī pēc nāves var iestāties mijiedarbība, kas rodas, pateicoties siltuma elementam. Rūdolfs Šteiners apraksta kādu īpatnēju vērojumu, ko viņš reiz varēja veikt, kad apglabāšanas svinības izņēmuma kārtā tika noturētas piektajā dienā pēc kādas personas nāves (tā bija *Sibyl Colazza*), tātad, kad ētermiesa jau bija

atdalījusies. Kad pēc apbedīšanas rituāla, kurā Rūdolfš Šteiners bija noturējis uzrunu, tika uzsākta sadedzināšana un ķermeni apņēma siltums, šajā mirklī Rūdolfš Šteiners novēroja mirušajā īsu un tad atkal ātri nodziestošu apziņas uzliesmojumu. Nāvei iestājoties, kopā ar fizisko miesu tika atstāts arī siltums kā Zemei piederošs elements, un tagad, kad siltums vēlreiz apņēma ķermeni no ārpuses, tas uz vienu mirkli izraisīja pamošanos, un dvēsele ieraudzīja tikko noslēgušos rituālu savu "acu priekšā". Rūdolfš Šteiners aprakstīja šo acīmredzot ārkārtējo pieredzi sešas dienas pēc apbedīšanas, kas notika 1915. gada 31.janvārī Cīrihē.

Līķa nozīme Zemei

Ar cilvēka nāvi pasaulē sākas daudzveidīgas pārmaiņas: dzīves situācijā, kurai mirušais bija piederējis, notiek dziļas pārmaiņas, rodas kāds tukšums, kas bieži vien nekad vairs pilnīgi neaizvēras. Palikušajiem sākas jauns laika skaitījums, kurā visi notikumi tiek apzīmēti kā notikuši pirms vai pēc tuvā cilvēka nāves dienas.

Arī gara pasaule pārmainās, kad tajā ienāk kāds mirušais, jo viņš nes sev līdzī visu savu Zemes pieredzi un dzīves augļus, lai tos pārveidotu un pārkausētu nākamajam Zemes liktenim. Un vienlaicīgi viņš strādā, pārveidojot ārējos apstākļus uz Zemes, piedaloties palikušo domās un impulsos.

Zemes organismam ar līķi tiek atdotas atpakaļ minerālās substances, no kurām tika izveidota cilvēka fiziskā miesa, kad viņš ienāca dzīvē. Taču tas, kas Zemei tiek atdots, ir daudz vairāk nekā tikai vieliskums. Arī spēku attiecības, pateicoties cilvēciskām miesām, piedzīvo pastāvīgas pārmaiņas. Ar šīm miesām Zemei pastāvīgi tiek piegādāti spēki, kuri tai ir vajadzīgi, lai varētu arī nākotnē nodrošināt cilvēkam esamības vietu kosmosā, vietu, kur viņš varētu iemiesoties. Zeme kā viens veselums uzņem šos spēkus. Un, lai arī cilvēkiem ir mīļa mirušā tuvinieka kapa vieta, tomēr mirstīgo atlieku iedarbība nav ierobežota ar šo nelielo telpu.

Par šo faktu Rūdolfš Šteiners runā vēstulēs grāfienei Paulīnei fon Kalkreītai (*Pauline Gräfin von Kalckreuth*), atbildot uz viņas pausto nožēlu par to, ka Sofijas Štīndes piederīgajiem bija savs viedoklis attiecībā uz Sofijas Štīndes urnas novietošanu, kas neatbilda viņas pašas norādījumiem. Rūdolfš Šteiners raksta:

“Mēs runājam par garīgo, un arī attiecībā uz fizisko mums piederas domāt garīgi. Cilvēka zemišķās atliekas veido ar visu Zemi vienu veselumu un mums, runājot par kāda mums dārga cilvēka atlieku atrašanās vietu, jebkura vieta uz Zemes principā ir vienādi tuva.” (*“Mitteilungen”, Weihnachten 1969*).

Vielas un spēki, kurus cilvēks pēc savas nāves atdod Zemei, vairs nav tās pašas vielas un tie paši spēki, kurus viņš ir

saņēmis piedzimstot. Tie ir pārveidoti, ir piedzīvojuši metamorfozi un atjaunošanu, pateicoties tam, ka dzīvē ir bijuši caurstrāvoti ar garīgi-dvēselisko elementu, t.i., ka pārjutekliskais ir savienojies ar zemišķo un tagad ielūst fiziski jutekliskos Zemes procesos. Tādejādi cilvēks aktīvi piedalās Zemes evolūcijā, viņš nav vienkārši skatītājs, viņš pats ir arēna, uz kuras norisinās pasaules attīstība. Caur viņu Zemes daba saņem pastāvīgu atdzīvināšanu un apaugļošanu ar pārjutekliskiem spēkiem. Bez šiem spēkiem tai būtu jāmirst. Tā jau sen būtu sasniegusi savas attīstības beigas. Minerālos darbojošies kristalizācijas spēki pārstātu darboties, un minerāli sadruptu un izsmidzinātos. Zeme kā veselums piedzīvotu spēcīgu kristalizēšanos un sastingtu. Augi vairs nevarētu augt un plaukt, un zemāko dzīvnieku formas vairs nevarētu pastāvēt bez šī reālā procesa, kas norisinās, kad Zemei tiek atdoti cilvēku līķi. Cilvēks ar savu ķermeni piegādā tai fermentu, kas ir nepieciešams, tāpat kā maizes cepšanai ir nepieciešams raugs. Tie ir procesi, kuri nav individuāli, bet kuriem ir vispārēji cilvēciska daba.

Šo reālistisko tēlojumu Rūdolfs Šteiners sniedz 1919. gadā topošajiem valdorfskolotājiem lekcijās, kuras viņš viņiem nolasīja pirms skolas dibināšanas Štutgartē, proti, ciklā "Vispārējā cilvēkmācība". Tur viņš parāda, kāda ir cilvēka nozīme pasaules veselumā .

"Tātad mēs, cilvēki, esam tie, kuri uztur Zemes dzīvību... Bez tā, kas no cilvēkiem tiek ielikts Zemē, Zemes attīstība

nevar virzīties tālāk. Mums jāizjūt visa šīs atziņas nozīme. Mūsdienās ir nepieciešams saprast šīs lietas.” (GA 293).

Līdzīgi izklāstījumi tiek piedāvāti nākamajās nedēļās arī citās vietās. Kad Rūdolfš Šteiners Berlīnē runāja par to, ka Zeme sen jau būtu sākusi sabrukt, iztukšoties, ja tā neuzņemtu kā fermentu līdz nāvei nodzīvojušus un no dvēselēm atstātus ķermeņus – vienalga, apglabājot tos Zemē vai sadedzinot, – viņš gan uzsvēra – ”ne dzīvnieku ķermeņus!” Tikai pateicoties tam, Zeme var iznest savā attīstībā līdz galam to, kas viņā ir. (GA 193)

Un Dornahā viņš skaidri pateica, ka priekšstats, ka sairstošā cilvēciskā substance vienkārši izšķīstot Zemē “nav pat ne ceturtdaļpatiesība, ne astotdaļpatiesība, bet gan nemaz nav patiesība”. Jo tam, kas tiek nodots Zemei – vienalga, sadedzinot vai apglabājot Zemē, – ir bijusi cilvēciska forma.” Un šī cilvēciskā forma strādā zemē tālāk. Struktūra, kas piemita cilvēka miesai, pateicoties tajā iemiesotajai garīgi-dvēseliskajai būtnei, “paliek par būtisku katra puteklīša saturu”. Zeme, kura kopš Atlantiskā laikmeta vidus, t.i., kopš savas evolūcijas viduspunkta atrodas lejupslīdošas attīstības procesā – sažūšanas un atmiršanas, no cilvēcisko miesu formas spēkiem saņem šos garīgi-dvēseliskos atsvaidzinošos spēkus. Tādējādi cilvēks ir nākamās Zemes līdzbūvētājs un līdzveidotājs”. (GA 191)

Šajā sakarā R. Šteiners runā vispār par atdzīvinošiem, apaugļojošiem spēkiem, kuri tiek piegādāti Zemei ar

cilvēku līķiem. Bet viņš skar arī kādu īpašu aspektu, kas attiecas uz pašas cilvēces turpmāko pastāvēšanu un dzīves iespēju. Mēs atrodam šo norādi tur, kur viņš runā par lemūru būtību, kurus Gētes Mefistofelis "Fausta" beigās nosauc par "no saitēm, dzīslām un kauliem salāpītām pusdabiskām būtnēm (*Halbnaturen*)". Mēs varam šeit neņemt vērā to, kādā sakarībā tas ir ar "Fausta" kontekstu. Rūdolfs Šteiners tur runā par to, ka kaulājs tika izveidots tikai uz Zemes un tika piešķirts cilvēkam ar Zemes spēku palīdzību kā miesīgs pamats Es apziņas attīstībai. Mūsu skeletā top redzami Zemes spēki, tajā "dzīvo tie paši spēki, kas atrodas visos minerālajos un tehniskajos spēkos, kuri valda uz Zemes." Bet Zemes rīcībā ir tikai kāds noteikts šo skeletu veidojošo spēku fonds, un tas, ko cilvēks ar savu līķi atdod Zemei atpakaļ no šiem spēkiem, "tas vienmēr noslēpumainos ceļos pāriet vēlākajos cilvēku ķermeņos... Mūsu skelets tiek veidots no visu iepriekš mirušo cilvēku skeletiem", un Zeme pastāvīgi sagādā šos spēkus un arvien saņem tos atpakaļ. Tas turpināsies tik ilgi, kamēr tā sasniegs savas evolūcijas mērķi. (*GA 272*)

Bez šiem atdzīvinošajiem un atjaunojošajiem spēkiem Zeme saņem no cilvēku līķiem vēl pavisam cita veida spēkus. Tie ir domu spēki. Pirmo reizi Rūdolfs Šteiners runā par šo faktu Dornahā ap 1919. gada Ziemassvētkiem un tad Ziemassvētku nedēļas gaitā kādā lekcijā Antroposofiskās biedrības biedriem, kuru viņš nolasījis pirmā dabaszinātniskā kursa gaitā par gaismas mācību un ar to paralēli noturētajā kursā valdorfskolotājiem par valodas

zinātni. Tātad arī šis izklāstījums jāaplūko kā speciāla antroposofiskās cilvēkmācības nodaļa.

Rūdolfs Šteiners apraksta, kā dvēsele un gars, t.i., cilvēka apziņa, var darboties, tikai pateicoties tam, ka pastāvīgi norisinošais noārdīšanās un izjukšanas process cilvēka galvā rada tukšumu, atbrīvo telpu garīgi-dvēseliskai darbībai, proti, domāšanai. Tai pat laikā griba, kas piedalās domāšanā, pastāvīgi rosina un impulsē šo “miršanu”, lai pārvarētu matēriju, lai rastos apziņas iespēja. Un šis process ir radniecīgs tam, kas norisinās, kad mirst ne tikai galva, bet gan viss cilvēks, un liķis tiek atdots Zemei. Tur šis process turpinās tālāk: “Zeme domā pēc tā paša principa, kā jūs domājat ar jūsu cilvēcisko galvu. Viņa to dara pateicoties tam, ka tajā tiek ieguldīti liķi, ka tie tajā izšķīst... Tā ir dabaszinātnes patiesība. Šādas patiesības cilvēkiem nākotnē būs jāzina. (GA 194)

Arī šīs norises Zemes organismā nav atkarīgas no cilvēka spējām un sasniegumiem. Tās norisinās neatkarīgi no tā, vai cilvēks, kura liķis tiek Zemes uzņemts, bijis labs domātājs ar asu prātu vai nē. Tie ir dvēseliski-miesīgi procesi nervu sistēmā, kuri turpina darboties pēc nāves visas Zemes domāšanā un priekšstatu dzīvē. Visa Zeme domā un veido priekšstatus, un tādējādi cilvēks ir “kosmiski saistīts ar to, ko varētu nosaukt par visas Zemes dvēseliski-garīgu esamības procesu”. (GA 195)

Apzinoties šīs sakarības, cilvēks šodien var iemācīties justies "kā starpnieks starp garīgo pasauli, no kuras viņš ceļas, un šo fizisko Zemes pasauli. Garīgi-dvēseliskais un fiziski-miesīgais cilvēka aspekts ar nāvi ir šķīrušies, bet cilvēka līdzdarbība Zemes pārveidošanā kopš šī brīža notiek abās pasaulēs, darbojoties Zemes un cilvēces nākotnes labā.

Rūdolfs Šteiners

CILVĒKA LĪĶIS KĀ ZEMES FERMENTS

“...Zemes attīstība jau sen būtu nonākusi līdz galam, ja tai pastāvīgi netiktu piegādāti cilvēcisko liķu spēki, kuri ar nāvi tiek atdalīti no garīgi dvēseliskās cilvēka daļas. Pateicoties šiem spēkiem tiek uzturēta Zemes evolūcija. Pateicoties tiem, minerāli vēl šodien var iedarbināt savus kristalizācijas spēkus, kurus viņi bez tiem jau sen vairs nebūtu varējuši iedarbināt; Rezultātā tie jau sen būtu sadrupuši vai izšķīduši. Pateicoties šiem spēkiem, augiem šodien vēl ir iespēja augt, citādi tiem jau sen vairs tādas iespējas nebūtu. Tas attiecas arī uz zemākām dzīvnieku formām. Cilvēks nodod Zemei ar savu ķermeni fermentu līdzīgu raugam, kas nodrošina tās tālāku attīstību.

Tādēļ nav bez nozīmes, vai cilvēki dzīvo uz Zemes vai nē. Tā vienkārši nav tiesa, ka Zemes attīstība, kas attiecas uz minerālu valstību, augu valstību un dzīvnieku valstību, turpinātos arī tad, ja tajā nepiedalītos cilvēks! Dabas process ir viens veselums, kuram pieder arī cilvēks. Cilvēku var pareizi saprast tikai tad, ja viņu visu līdz ar viņa nāvi iedomājas iekļautu kosmiskajā procesā.

Ja Jūs to pārdomāsi, jūs diez vai vairs brīnīsieties, ja es teikšu, ka, nonākot no garīgās pasaules uz Zemes, cilvēks gan saņem ietērpju savai fiziskai miesai, taču, kad viņš to saņem kā bērns, tas, protams, ir citāds nekā tad, kad viņš

to kaut kādā vecumā atstāj nāves dēļ. Dzīves laikā ar fizisko miesu ir kaut kas noticis, un tas varēja notikt tikai tādēļ, ka šī miesa tika caurstrāvota ar cilvēka garīgi dvēseliskiem spēkiem. Galu galā mēs ēdam to pašu, ko ēd dzīvnieki, t.i., mēs pārveidojam no ār pasaules saņemtās vielas tāpat, kā to dara dzīvnieki, bet mēs tās pārveidojam līdzīgi darbojoties kaut kam tādam, kā dzīvniekiem nav, kaut kam, kas nāk no garīgās pasaules, lai savienotos ar cilvēcisku fizisku miesu. Tādēļ ;īstenībā mēs darām ar uzņemtajām vielām ko citu nekā dzīvnieki vai augi. Un vielas, kuras cilvēciskā līķī tiek nodotas zemei, ir pārveidotas, tajās ir kaut kas cits kā tas, ko cilvēks ir saņēmis piedzimstot. Tādēļ mēs varam teikt: Vielās, kuras cilvēks saņem, un arī spēkus, kurus viņš saņem piedzimstot, viņš atjauno savas dzīves gaitā un nodod tos Zemes procesam pārveidotā formā. Līdz ar to viņš nodod Zemes procesam ko tādu, kas caur viņu pastāvīgi ieplūst no pārjutekliskās pasaules fiziski jutekliskajā Zemes procesā. Tad tas, būdams iemests vielās un spēkos, kuri cilvēka dzīves gaitā veido viņa miesu, ar viņa nāvi tiek nodots Zemei. Tādējādi caur cilvēku pastāvīgi lejā, jutekliskajā, fiziskajā jomā pilnībā kaut kas no pārjutekliskās substances. Jūs varat iedomāties, ka no pārjutekliskās pasaules jutekliskajā pastāvīgi kaut kas tā kā smidzina līdzīgi lietum, bet šīs lāses paliktu pavisam neauglīgas Zemei, ja cilvēks tās neuztvertu un caur sevi nenodotu Zemei. Šīs pārjutekliskās substances lāses, kuras cilvēks uzņem piedzimstot un atdod Zemei nomirstot, pastāvīgi apaugļo Zemi ar pārjutekliskiem spēkiem, un, pateicoties šiem apaugļojošajiem pārjutekliskajiem spē-

kiem, tiek uzturēts Zemes evolūcijas process. Tādēļ bez cilvēku liķiem Zeme sen jau būtu mirusi.” (GA 293, 23.08.1919).

Zigfrīds Zeibolds

AGRĀS UN VĒLĀS ATVADĪŠANĀS NO ZEMES JĒGA

Tam, kurš ir pazaudējis kādu no tuviniekiem, kurš ir nomiris jaunībā, vai arī tam, kurš, vārgs un slim, dzīvo sirmā vecumā un varbūt vaicā, kādēļ viņam vēl jākavējas starp dzīvajiem, – abiem varētu palīdzēt R. Šteinera norādījumi, kurus es saņēmu no kāda laba paziņas.

Ādolfs Ārensons stāsta:

Kāda smagi slima sieviete, kura bija paralizēta, gulēja gultā un bija barojama, modināja kādā kundzē, kura bija Antroposofiskās biedrības biedre, tādu līdzietību, ka reiz sarunā ar R.Šteineru viņa izteica domu, vai tomēr nebūtu labāk, ja slimā tiktu atbrīvota no šādām mokām. R.Šteiners atbildēja uz to ļoti nopietni: “Nē, visai cilvēcei ir **svarīga** katra stunda, kuru viņa nodzīvo uz Zemes.”

Aleksandrs Strakošs stāsta:

Gintera Vagnera piederīgiem dr.Šteiners teica, lai viņi parūpētos par to, lai viņš pēc iespējas ilgāk varētu palikt uz Zemes. Tas esot svarīgi ne tikai viņam, bet gan **visai cilvēcei**.

Karls Ungers kādā vēstulē M.B. raksta: Tie nedaudzie, kuri kļūst ļoti veci, nozīmē kaut ko lielu. Debenteres kundze atstāstīja mums R. Šteinera vārdus, kurus nevar sastapt lekcijās un kuros viņš raksturoja kādu citu spēku pretstatā neizdzīvotajiem agri mirušo spēkiem. Šie pēdējie palīdz

īstenot Zemes nākotnes mērķus, bet šis cits fakts – saistībā ar sirmu vecumu sasniegušajiem, – viņa teica, – ir tas, ka Zeme tikai tādēļ vēl neesot nomirusi, ka ir cilvēki, kuriem tik ilgi jāpaliek miesā un kuri to pārveido. Viņi palīdz izraut Zemi no Arimana rokām.

No **Vilhelma Pelikana** vēstules Rutai Vagnerei – Nigrinai:

Runa ir par kara laikā nolasītajām lekcijām, kurās R.Šteiners reiz esot teicis: Jūs pretstatāt jaunus mirušos un ļoti vecus. Pirmie gan ne tikai upurē savus neizlietotos ēteriskos spēkus cilvēces progresa labā, tas ir vispār pazīstams norādījums, bet vēl viņi nes garīgajā pasaulē neizdzīvotu mīlestību. Tas piešķir sfēru dvēselēm nepieciešamo "smagumu", lai pēc pasaules pusnakts atkal tiektos pēc iemiesojuma uz Zemes un noraidītu Lucifera kārdinājumu, kurš grib "pierunāt" cilvēku vairs netiekties pēc Zemes un apmierināties ar "pilnīga eņģeļa" stāvokli. Toties cilvēki, kuri dzīvo ļoti ilgu mūžu, izjauc Arimanam viņa koncepciju, "atkaro viņam daļu no viņa spēka". Šajā gadījumā zemišķā miesa sabrūk. Arimans labprāt gribētu padarīt cilvēku par pilnīgi zemišķu būtni. Un tādējādi – Zemi par savu "zvaigzni". Viņa mērķis būtu fiziska nemirstība. Taču notiek pavisam kas cits: cilvēkbūtnes daļa, kas arvien vairāk atbrīvojas no miesas, kļūst stiprāka tieši tai mērā, kādā miesa pavājinās. "Kristū nāve top par dzīvību".

Un tā kā mēs dzīvojam laikā, kurā tiek gatavota Arimana inkarnācija, ir saprotams, kādēļ pašlaik ir daudz vairāk ļoti vecu cilvēku nekā agrāk. Mūsu vecāki dzīvoja nedaudz pāri 70 gadiem, un tas tika uzskatīts par ļoti dziļu vecumu, vecvecāki sasniedz 60 gadu pusi. Gētes laikā vidējais vecums, kurā cilvēki mira, bija ap 50 gadiem.

“Sākot ar kādu noteiktu dzīves vecumu, mēs noteiktā ziņā iepilinām fiziskajā Zemē esošajai garīgajai substancei mūsu pašu būtību. Mēs padarām fizisko Zemi garīgāku nekā tā būtu citādi. Tātad, sākot ar noteiktu vecumu, mēs noteiktā mērā apgarojam fizisko Zemi, ko nevar uztvert ārēji. Mēs ienesam garīgo substanci Zemē, tāpat kā mēs nesam fizisko garīgajā pasaulē, ja mirstam jaunībā. Mēs noteiktā ziņā izspiežam no sevis garīgo substanci, kad kļūstam veci. Mēs to izspiežam – es nevaru to pateikt citādi. Novecošana garīgā ziņā no noteikta redzespunkta ir tas, ka cilvēks šeit, uz Zemes izspiež no sevis garīgo substanci, savukārt, pateicoties tam, tiek izjaukti Arimana rēķini. Tādēļ Arimans jau šodien nevar ilgstoši un tik intensīvi iedarboties uz cilvēku, lai pilnīgi izdzēstu no viņa apziņu, ka ideāliem ir kāda nozīme. Bet mūsu laikmetā mēs jau esam ļoti, ļoti tuvu tam, lai cilvēce nodotos šausmīgākajiem maldiem tieši attiecībā uz tikko teikto”.

Fragments no R. Šteintera lekcijas
1918.gada 2.septembrī (GA 183)

Džudīte Kišņika

PRIEKŠĀ LASĪŠANA MIRUŠAJIEM VAR IZMINĪT PASAULI

Pirms 15 gadiem Dore Deverellas dēls Ričards atņēma sev dzīvību. Māte apņēmās palīdzēt viņam izklūt no tās izolācijas garīgajā pasaulē, kurā neizbēgami nokļūst visi pašnāvnieki. Savā grāmatā *“Light Beyond The Darkness”*¹ (“Gaisma aiz tumsas”) viņa apraksta, kā viņš attīstās pretī kādai gaismas caurstrāvotai sfērai, kur valda miers, un kā viņš tad – tā viņa to ir pārdzīvojusi – atkal inkarnē viņas tuvumā.

Tikko mēs ienācām viņas dzīvoklī *Fair Oaks*’ā, Kalifornijā, Dore Deverella gribēja parādīt man savu ģimenes fotoalbumu, bet, kad viņa to vēra vaļā, no tā izkrita kādas sešgadīgas meitenes fotoattēls. Viņa steidzīgi to pacēla un ielika atpakaļ, īsi piebilstot: “Tas ir kas cits,” un pārgāja pie mūsu iepazīstināšanas ar ģimenes locekļiem. Tikai pēc brīža es sapratu, ka meitene uz attēla bija Marija, kā Dore savā grāmatā sauc meiteni, par kuru ir pārliccināta, ka tā ir viņas no jauna inkarnējis mirušais dēls Ričards. Dore Deverella un Ričards bija ļoti cieši viens ar otru saistīti, pat par ciešu, kas arī padarīja viņu dzīvi visai grūtu. Dore vecākais dēls jau kopš agras bērnības izrādīja autisma pazīmes, ierāvās sevī, viņam nebija draugu un viņš agri pamodās savā intelektā. 15 gadu vecumā viņš piedzīvoja savu pirmo epilepsijas lēkmi. Viņa muzikālais talants, kuru māte līdz tam centās pēc iespējas kopt, tika brutāli nožņaugts ar psihofarmakoloģiskiem līdzekļiem, kurus viņš tad arī sāka lietot un lietoja līdz dzīves

¹ Dore Deverell, “Light Beyond The Darkness; The Healing of a Suicide Across the Threshold of Death”, Temple lodge, London, 1996.

beigām. Savu lēkmju dēļ viņš kļuva vēl vientuļāks. Pēc grūtām studijām viņš nevarēja atrast sev darbu un iztika no sociālā pabalsta, kas nodrošināja viņam eksistenciālo minimumu. Kontakts ar ģimeni pārtrūka. Viņš jūtās arvien pamestāks. 1982. gada jūlijā 36 gadu vecumā viņš noslēcinājās Vašingtonas ezerā. Nedz vecāki, nedz brālis un māsa Dienvidkalifornijā nezināja, ka pēdējā laikā viņš iekšēji dzīvoja tik tālu no viņiem.

Tajos gados Dore Deverella pati cīnījās par savu dzīvību. Viņas nelaimīgā bērnība, nespēja palīdzēt Ričardam, viņas neglābjamā laulība noveda viņu uz nāves robežas. Viņa kļuva alkoholiķe un saslima ar vēzi. Septiņdesmito gadu sākumā viņa atstāja savu vīru un saņēma savu dzīvi pašas rokās. Viņa izārstēja savu ķermeni ar vispārējās medicīnas līdzekļiem un speciālu diētu un uzrakstīja par to savu pirmo grāmatu. Turklāt viņa sāka ārstēt anonīmus alkoholiķus. Atmodusies tieksme pēc spirituālītātes atveda viņu uz Losandželosas Jaunās paaudzes skatuvi (*New Age*). Tur viņa lasīja lekcijas un rīkoja pārrunas par savu izveseļošanos. Viņai atvērās jauni ceļi, sevišķi Roberto Asandžiolo psihosintēzes un reinkarnācijas virzienā. Astoņdesmito gadu sākumā viņa apmeklēja guru Babaji Indijā.

“Toreiz es domāju, ka atradu kādu, kuram vajadzēja man pateikt, kas man jādara. Taču notika tieši pretējais. Divu nedēļu gaitā, kuras es pavadīju tur, Babaji pārgrieza manas vēlmju saites ar viņu un austrumiem. Kad es atgriezos Kalifornijā, mana sirds bija salauzta. Mēnešiem ilgi es biju viens vienīgs grausts. Tikai divus gadus vēlāk es iepazīnu antroposofiju, un tas notika pateicoties Ričarda pašnāvībai.”

Neskatoties uz to, ka Dore pārvarēja savu alkoholismu un vēzi, viņa nevarēja iesaistīt savās aktivitātēs savu sen jau vientuļo dēlu. Viņas mēģinājumi atbrīvot viņu no medikamentu

atkarības vai pielietot alternatīvu epilepsijas terapiju neizdevās. Kad Ričards noslika, arī viņas dzīves situācija krasī saasinās. "Tā kā Ričarda līķi nevarēja atrast, es jautāju vienai savai draudzenei, gaišreģei, vai viņa nevar palīdzēt. Draudzene teica, ka redzēja viņu nāves brīdī. Viņš vairs nav spējis turpināt dzīvot. Viņš esot paraudzījies augšup un teicis: "Piedod man." Viņa man teica arī to, ka viņam blakus bija eņģelis." Pēc Ričarda nāves Dore sev zvērēja no viņa mirušā tēva mantoto naudu, kura tagad tika viņai, izlietot tādu cilvēku labā kā Ričards. Viņa raksta: "Man šķita nepanesama doma, ka Ričarda dzīvei nav bijis nekādas nozīmes.Reiz rīta meditācijas laikā es burtiski uzbrēcu garīgajai pasaulei: "Ko tu gribi no manis?" Maiga balss atnesa atbildi: "Varbūt tu varētu palīdzēt audzināt bērnus?"

Dažas dienas vēlāk viņa apmeklēja draudzenes ieteikto Rūdolda Šteinera koledžu Ziemeļkalifornijā *Fair Oaks*'ā. Tur viņa pirmo reizi dzirdēja par priekšā lasīšanu mirušajiem un tūlīt sāka to darīt. Septiņus gadus viņa lasīja mirušajam Ričardam priekšā no R.Šteinera darbiem. Lai sagādātu viņam prieku, viņa sāka ar R.Šteinera lekcijām par mūziku. Katru dienu viņa lasīja vienu lekciju vai nodaļu no Šteinera darbiem.

"Es ticu, ka, lasot priekšā mirušajiem, var izmainīt pasauli. Pēc manām domām šī ir manas grāmatas galvenā vēsts. Mans eksperiments ir parādījis, ka ir iespējams mainīt karmu. Mana lasīšana Ričardam un vēlāk arī citiem mirušajiem ir brīva rīcība. Es saucu to par Saules karmu atšķirībā no Mēness karmas, kura rit dzelžainas nepieciešamības vadīta. Es esmu pārsteigta par lielo atšķirību mūsu attiecībās – ģimenes saišu noteikajām attiecībām un mūsu vēlākajām spirituālajām attiecībām. Tas ir kaut kas absolūti cits. Pēdējos gados, rakstot grāmatu, es sāku aplūkot Ričardu pavisam citādi. Agrāk es biju tik akla. Viņš nekad nesūdzējās, vienkārši dzīvoja uz priekšu,

kamēr vairs nevarēja. Bet viņš vienmēr meklēja atbildes. Kad es pēc nāves sāku viņam lasīt priekšā, viņš burtiski uzsūca to visu sevī. Es jutos ļoti pievilktā šai individualitātei.”

Ko jūs domājat, rakstot savā grāmatā, ka Marijas-Ričarda individualitāte vairāk palīdzējusi jums nekā jūs viņai?

- Pirmkārt, agrāk es nevarēju paciest tādu cilvēku klātbūtni, kuriem kaut kas nebija kārtībā. Ja kādam manā klātbūtnē gadījās lēkme, vēlāk es izvairījos no viņa. Lai izietu Ričardam līdzī cauri visām viņa ciešanām, man bija pilnīgi jāizmainās. Bez viņa es nekad nebūtu tik tālu tikusi. Es domāju, ka man tam būtu vajadzīgas vismaz sešas dzīves. Kamēr viņš bija dzīvs, es jutos tik vainīga viņa priekšā. Kad es beidzot atradu, ko es varu viņa labā darīt, es sajutos glābta, tas bija milzīgs atvieglojums.

Kā jūs uzzinājāt par Ričarda attīstību pēcnāves pasaulē? Kā noritēja jūsu kontaktēšanās?

- Ričards rādījās man sapņos īsi pirms pamošanās. Es domāju, ka mirušie parādās mums sapņos tādēļ, ka mēs neesam pietiekami gaišredzīgi, lai uztvertu viņus apzināti.

Kā jūs pievērsāt uzmanību saviem sapņiem?

-Strādājot Losandželosā par konsultanti, es ņēmu palīgā arī savus sapņus, jo domāju, ka spirituālā pasaule grib šādi nodibināt ar mani saikni. Sapņus, kuros man rādījās Ričards, es nemaz nesaucu par sapņiem vārda tiešā nozīmē, bet gan par vēstījumiem. Es vienkārši zināju, ka tiem ir nozīme un tos pierakstīju. Tā bija intuitīva pārlicība līdzīga tai, ko es sajutu pirmo reizi Rūdolfa Šteinera koledžā. Toreiz es arī uzreiz sapratu: “Šeit ir tava vieta.”

Vai jūs tad arī sākāt uzdot noteiktus jautājumus pirms aizmigšanas?

Nē, laikam es to darīju neapzināti, t.i., es toreiz tikai sāku iepazīties ar antroposofiju. Es vingrinos tajā vēl šodien, bet nevaru teikt, ka man labi izdodas no rīta saņemt atbildes uz vakarā uzdotajiem jautājumiem, kā to māca R.Šteiners.

Bet dažreiz Ričards esot parādījās jums arī dienā. Kā jūs uztvērāt viņu tādos gadījumos?

- Es viņu jutu. Es jutu viņu ap sevi visapkārt, un tas notika lielākoties tad, kad viņš bija uztraucies. Reiz es jautāju viņam, vai viņš mani sagaidītu, ja es nomirtu. Man toreiz gāja ļoti slikti. Man bija lielas problēmas ar sirdi un asinsriti. Es gatavojos mirt. Pēkšņi es sajutu viņa klātbūtni sev apkārt. Viņš bija uzbudināts un teica: "Es vēl netikšu galā viens pats, man vēl nav pietiekami daudz gaismas. Un tas attiecas arī uz tevi, tev arī nav pietiekami daudz gaismas, ja tu tagad mirsi.

Kā jūs to pārvarējāt?

- Es piezvanīju vienam Kristiešu kopas priesterim un pastāstīju viņam, ka esmu uzsākusi lūgties par pašnāvniekiem. Toreiz man bija visiem pašnāvniekiem atvērta grupa, kuriem es lasīju priekšā un par kuriem es lūdzos. Viņš man tūlīt teica, ka tas varot būt bīstami arī pašas veselībai. Man vajadzēja sevi pasargāt, lai nepieļautu nekādas ļaunas ietekmes. Dažreiz mirušo un pašnāvnieku enerģiju pārtver un izmanto ļaunas būtnes. Kopš tā laika es vienmēr pirms lasīšanas lūdzu Kristu pasargāt mani. Es arī samazināju grupu. Pašlaik es lasu priekšā 25 mirušajiem, kurus es sev individuāli iztēlojos, pirms sāku lasīt.

Vai bez Ričarda arī citi mirušie nodibina ar jums kontaktu?

- Nē, vienīgais, par kuru es dzirdēju, bija Ričards. Tikai, kad nomira mana māsa un es sāku lasīt arī viņai, apmēram pēc gada es nosapņoju šādu sapni: viņa atveda pie manis kādu jaunu cilvēku, ar kuru es, kā jauna meitene, reiz biju saderināta un kuru tomēr neapprecēju. Viņa man teica: "Es atvedu viņu līdzī paēst, jo viņš ir izbadējies." Līdz šim es nekad nebiju domājusi uzņemt viņu savā grupā, kurai es lasīju priekšā. Viņš bija pilnīgi pazudis no manas apziņas. Tas viss taču bija noticis pirms piecdesmit gadiem. Rūdolfs Šteiners runā par to, ka mirušie jūtot badu, un viss garīgais ir viņiem kā barība. Tādēļ viņa bija atvedusi jaunekli līdzī uz mielastu."

Pašlaik Dore pievērš uzmanību sevišķi savai mirušajai vedeklai, viņas mātai un tās vīram. Ričardam/Marijai viņa vairs nelasa. Savas grāmatas beigās viņa raksta: "Es esmu droša, ka daru tieši to, par ko šī dvēsele ir mani lūgusi. Jo Ričards vairs nav uzņēmis ar mani kontaktu pēc tam, kad es – īsi pirms Marijas piedzimšanas – apsolīju viņam savu atbalstu. Es arī nekad vairs neesmu sapņojusi, ka Marijai būtu vajadzīga mana palīdzība. Ja tā būs vajadzīga arī turpmāk, es par to uzzināšu."

Par Mariju un viņas vecākiem Dore runā nelabprāt. Viņai ir svarīgi, lai meitene kādreiz pati atklātu savu iepriekšējo likteni. Pašlaik draudzīgā ģimene dzīvo citā ASV štatā, tomēr ar to pastāv labs kontakts. "Es domāju, ka vēlāk bērns reiz atcerēsies par savu pašnāvību un sapratīs, ko tas nozīmē, sevi nonāvēt, un runās un rakstīs par to. Es varu maldīties, bet tā es domāju. Es apbrīnoju šo dvēseli, kura atrada sevī drosmi pēc tik īsa laika atkal inkarnēt. Tā bija Ričarda brīva rīcība."

MEDITĀCIJA PAR MIRUŠAJIEM

Mīlotā dvēsele,
Es gribētu ietērt tevi
Manas mīlestības tērpā,
Lai tā sasilda tevi aukstumā,
Lai tā atdzesē tevi svelmē,
Lai tā apgaismo tev ceļu
Caur gara tumsu
Pie gara gaismas.
Dzīvo gaismas pārņemta,
Mīlestības nestā
Augšup.
Un lai mēs esam viens –
Tu manī
Un es tevī.

Pēc vairāku R.Šteinera meditāciju motīviem